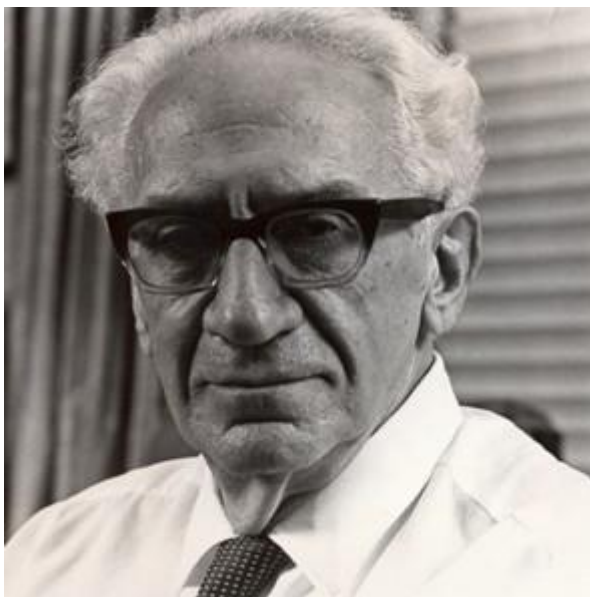

Velikovsky over de oude geschiedenis

Over een herziening van de oude geschiedenis van het Midden Oosten

Immanuel Velikovsky

Hoofdstuk I. Inleiding

Immanuel Velikovsky is een man die veel opschudding in de wetenschappelijke wereld veroorzaakte, vooral in de jaren vijftig, maar ook daarna nog. Hij veroorzaakte veel opschudding en velen noemden hem liever een pseudo-wetenschapper. Hij werd geboren in 1895 in Vitevsk in Wit Rusland. In 1921 verhuisde hij naar Berlijn, daarna in 1924 naar Palestina en in 1939 vestigde hij zich in New York. Hij had een psychoanalytische praktijk en op een bepaald moment vanaf 1940 stortte hij zich op historische onderzoek. Hij overleed in 1979.

De opschudding die hij veroorzaakte lag op twee verschillende terreinen, ten eerste op het gebied van de astronomie, omdat hij de theorie ontwikkelde dat de planeten in ons zonnestelsel niet miljoenen jaren lang dezelfde omloop om de zon maakten, maar regelmatig en zelfs in het recente verleden nog, veranderden van richting onder invloed van kometen of iets dergelijks. Ten tweede veroorzaakte hij opschudding onder archeologen en kenners van de Egyptische, de Bijbelse en de Griekse geschiedenis, omdat hij de gebruikelijke datering van gebeurtenissen en van beschavingen ter discussie stelde en op een andere manier rangschikte dan gebruikelijk. In dit stuk wil ik het vooral hebben over het historische werk van Velikovsky om te kunnen beoordelen

of er enige waarheid in zijn opvatting over de oude geschiedenis kan schuilen. In principe zal ik mij beperken tot het maken van een uitgebreide samenvatting van zijn historische werk. Dat werk heeft hij gepubliceerd in verschillende delen tussen 1952 en 1978. Sommige delen ervan zijn nooit gepubliceerd, maar terug te vinden in het internetarchief van zijn werk. Ik begon met het maken van de samenvatting omdat ik de stellingen van Velikovsky fascinerend vond, en omdat ik met het maken ervan de waarde van zijn stellingen beter zou kunnen schatten; temeer omdat ik een uitgebreide samenvatting van dit zo gecompliceerde en uitgebreide onderwerp niet elders heb kunnen vinden.

De Exodus

Velikovsky begon zijn onderzoek vanuit de gedachte dat de Exodus van het Joodse volk uit Egypte plaatsvond in een periode van grote natuurlijke rampen. De tien plagen die Mozes aankondigde waren natuurlijke rampen en het feit dat aan het eind ervan de Joden in staat waren het land te ontvluchten, was een aanwijzing dat die rampen ook de bestaande regeringsmacht in Egypte ten val hadden gebracht. De vraag was wanneer deze rampen plaats vonden en wanneer het Egyptische rijk zo'n totale ineenstorting (laten we zeggen een hele grote aardbeving) beleefde. Uit de Egyptische geschiedenis is de ineenstorting van het Middenrijk bekend, die gevolgd werd door een overheersing van de "Hyksos" gedurende een paar honderd jaar. Daarna ontstond 'het Nieuwe Rijk' met farao's als Thoetmoses, Amenhotep en Toetanchamon en Ramses II om maar een paar bekende namen te noemen. De Exodus kon echter niet zijn samengevallen met de ineenstorting van het Middenrijk, omdat alom werd en nog steeds wordt aangenomen dat de meeste farao's van het Nieuwe Rijk veel eerder leefden dan Mozes en zijn opvolgers. Velikovsky vond in het Nieuwe Rijk geen periode van volkomen ineenstorting, maar vond Egyptische teksten die een ineenstorting van de macht beschreven, onder andere de "Ipuwer-papyrus". Deze tekst kwam in een aantal details overeen met de beschrijving van de Exodus en de tekst had kenmerken van teksten uit het Middenrijk. Maar als de Exodus plaatsvond aan het einde van het Middenrijk, was de Exodus dan ouder dan men dacht of was het einde van het Middenrijk later dan gedacht? Al vrij snel in zijn onderzoek ontwikkelde Velikovsky de hypothese dat de Egyptische geschiedenis in de gangbare opvatting ongeveer 600 jaar te oud gedateerd wordt. In de loop van 1940 begon Velikovsky zijn onderzoek naar de oude geschiedenis van het Midden Oosten en hieraan werkte hij door tot aan zijn dood in 1979. Zijn onderzoek publiceerde hij in een reeks van werken die hij *Ages in Chaos* (in het Nederlands *Eeuwen in Chaos*) noemde.

Hoe kwam de datering van dynastieën tot stand?

Er zijn bibliotheken vol geschreven over de Egyptische geschiedenis en die boeken gaan allemaal uit van ongeveer dezelfde dateringen. Kunnen al die schrijvers en wetenschappers systematisch dezelfde grote fout maken? Dat beweert Velikovsky in de eerste delen van zijn serie werken over *Eeuwen in Chaos*. In het vierde en laatste deel daarvan, getiteld *De Zeevolken*, gaat hij dieper in op hoe deze fout ontstaan is.

De oudste poging om de opeenvolging van farao's te rangschikken is van de Egyptenaar Manetho uit de derde eeuw voor Christus die de nu nog steeds gehanteerde indeling in dynastieën maakte. Van die indeling zijn flinke stukken door later onderzoek nooit bevestigd en van de dynastieën waarover later veel bekend werd (de achttiende en de negentiende) bleken de lijsten veel

onjuistheden te bevatten. Van het bestaan van sommige dynastieën werd nooit enig bewijs gevonden. Op zijn zachtst gezegd was de indeling van Manetho onbetrouwbaar. Hoe dan ook was er een lijst. Als op een of andere manier een koning nauwkeuriger gedateerd kon worden, zou een schatting van de anderen daaraan gekoppeld kunnen worden. Die datering kwam tot stand via het 'grote jaar' ofwel het 'Sothis jaar'. Egypte hanteerde lange tijd een jaar van 360 dagen. Op een bepaald moment werd dat 365 dagen en in 238 voor Christus werd in het 'Canopus-decreet' vastgesteld dat het jaar daarmee nog een kwart dag tekort kwam en dat er eens in de vier jaar een schrikkeljaar zou moeten worden toegevoegd om te voorkomen dat het jaarlijkse feest van de ster Isis "door de seizoenen zou gaan dwalen". Censorinus schreef in 238 na Christus dat Egyptenaren een groot jaar hadden dat begon bij de opkomst van de hondster op de eerste van de maand Thot. Ervan uitgaande dat Sothis de hondster was, berekende hij dat dit grote jaar 1461 jaren moest duren (4 maal 365 plus 1). Hij voegde er nog aan toe dat honderd jaar voordat hij zijn boek schreef een nieuwe Sothis-periode was begonnen en dan begon de vorige Sothis-periode dus in 1322 voor Christus. In een manuscript van Theon van Alexandrië sprak hij over de era die begon met farao Menophres met een berekening die uitkwam op het jaar 1321 voor Christus. De vraag was nu nog wie Menophres geweest was.

Een ster of een planeet?

Het Canopus-decreet noemt de ster Isis en het Isis-feest en spreekt ook over Sothis, wat vermoedelijk Sirius is. Bij de interpretatie van de tekst ging men ervan uit dat met Sothis en met Isis dezelfde ster bedoeld werden, maar Velikovsky gaat ervan uit dat dat nou juist niet het geval was. Als Isis (Sothis) een ster is dan duurt een Sothis-periode 1461 jaar. Maar als Isis de planeet Venus is, dan is een Sothis-periode eigenlijk een Isis-periode en dat zou dan een periode van acht jaar zijn want in acht jaar heeft de aarde precies acht banen om de zon gemaakt en Venus precies vijf, zonder een merkbaar verschil. Om de acht jaar kwam Venus dus op een vaste datum op, en in de tijd waarover we nu spreken werd de omloop van Venus nauwlettend en misschien met angst en beven in de gaten gehouden door de mensen en werd de nieuwe opkomst van Venus ook jaarlijks gevierd. Het was voor de Egyptenaren een belangrijke dag, maar voor de datering van historische gebeurtenissen of van dynastieën of van koninkrijken dus van nul en gener waarde. De Egyptenaren gebruikten de Sothis-periode nergens als een manier om tijd in te delen. Voor een buitenstaander is het ook nauwelijks aannemelijk te maken dat Egyptenaren een tijdrekening zouden hebben, ingedeeld in stukken van 1461 jaar.

De datering van Egyptische dynastieën klopte niet en daarmee valt ook de basis weg onder de datering van vrijwel alle andere beschavingen in die periode in het Midden Oosten en in het Middellandse-Zeegebied. Want via vondsten van bijvoorbeeld afbeeldingen van Thoetmoses de derde in Knossos of in Mycene of in Klein Azië (het huidige Turkije) kwam ook de datering van de beschavingen aldaar tot stand.

Op de een of andere manier werd Ramses I ervan verdacht Menophres te zijn en werden de farao's die de naam Ramses hadden gekregen gestopt in de twintigste dynastie, omdat Manetho bij die dynastie geen namen had ingevuld. Het is allemaal nogal nattevingerwerk maar een soort nattevingerwerk dat over het algemeen aanvaardbaar wordt geacht omdat de plaatsing van de belangrijkste farao, Ramses II, die de grootste bouwwerken had nagelaten, in de twaalfde tot dertiende eeuw voor Christus overeenkwam met wat Manetho bij zijn indeling in dynastieën al had aangeduid.

Velikovsky beweert echter dat de Egyptenaar Manetho een soort ideologische strijd voerde met de Grieken die op dat moment in Egypte heersten, over de vraag welke beschaving de oudste beschaving was. Ook de Grieken wilden graag de oudste zijn en zo plaatsten een aantal Griekse historici toen al de Trojaanse oorlog in de twaalfde eeuw voor Christus.

Levenswerk

Het feit dat de datering van Egyptische geschiedenis niet zeker is, hoeft nog niet te betekenen dat die datering onjuist is. Er is meer nodig om de bestaande datering aan de kant te zetten en in te ruilen voor een daarvan sterk afwijkende datering. We kunnen wel stellen dat de herziening van deze geschiedschrijving het levenswerk geweest is van Velikovsky, ook al werd hij het meest beroemd en ook wel het meest berucht en het meest bespot door zijn boek *Werelden in botsing* (1950). Dat boek verscheen het eerst en daarin verdedigde hij de stelling dat niet lang voor het begin van onze jaartelling (slechts duizend tot vijftienhonderd jaar) er verschuivingen geweest zijn in de banen van de planeten van ons zonnestelsel, met name van de twee planeten die het dichtst bij de aarde staan, Mars en Venus. Dit werk veroorzaakte veel opschudding, maar ook toen al beschouwde Velikovsky het werk aan de herziening van de geschiedschrijving als zijn belangrijkste taak. Hij schreef daarover vier boeken, vier delen van de reeks *Eeuwen in chaos*. Die boeken zijn respectievelijk *Eeuwen in Chaos* (1952), *Oidipous en Echnaton* (1960), *De Zeevolken* (1977) en *Ramses II* (1978). Hij schreef ook nog enkele delen die nooit gepubliceerd werden, maar die zijn terug te vinden in het Velikovsky-archief op internet: *De Assyrische verovering* en de *Duistere eeuwen in Griekenland*.

In die reeks werkte hij aan een herziening van de geschiedschrijving van het Midden Oosten vanaf de periode van de ondergang van het Egyptische middenrijk en de Exodus (volgens hem 1500 voor Christus), tot aan de aankomst van Alexander de Grote in Egypte in 332 voor Christus. Ik zal daarvan hier een verdere samenvatting proberen te maken.

Behalve de hierboven genoemde werken publiceerde Velikovsky ook nog in 1955 *Earth in Upheaval*, ofwel *Aarde in beroering* over de fysieke invloed van rampen op het aardoppervlak en na zijn dood verscheen in 1982 nog *Mankind in Amnesia* ofwel *Mensheid zonder geheugen* over de psychologische invloed van rampen op de mensheid.

Hoofdstuk II. Eeuwen in chaos

Zoals gezegd begon Velikovsky met het uitgangspunt dat de Joodse Exodus uit Egypte plaatsvond ten tijde van het ineenstorten van het Middenrijk als gevolg van ernstige natuurrampen, duisternis, droogte en vloedgolven. De Joden kregen de kans het land te ontvluchten terwijl direct daarna het land werd binnengevallen door wat de Egyptenaren soms de Amoe noemden en soms de Hyksos (vreemde heersers). Daarmee verschoof hij een aantal gebeurtenissen met honderden jaren want de ineenstorting van het Middenrijk wordt doorgaans geplaatst rond 1800 v.C. en de Exodus rond 1200 v.C.. Zoiets is alleen verantwoord als alle erop volgende gebeurtenissen ook in elkaar gepast kunnen worden op een overtuigende manier. Om maar even een grote stap te maken: overzichten van de Egyptische geschiedenis hebben bijna allemaal een gat voor de periode van pakweg 1150 tot 650 voor Christus. Men spreekt erover als een "periode van verval" of over "betwistbare data". En uit de tijd dat overal elders het schrift tot ontwikkeling kwam en er dus steeds meer controleerbare historische gegevens beschikbaar kwamen, zijn de chronologische overzichten meestal met een paar bladzijden klaar, terwijl over

de achttiende en de negentiende dynastie hele bibliotheken zijn volgeschreven. Dit 'gat in de geschiedenis' is de ruimte die Velikovsky nodig heeft om zijn theorie aannemelijk te maken. Maar laten we de gebeurtenissen geduldig volgen.

De ineenstorting van het Middenrijk werd gevolgd door het binnenvallen van de Hyksos die gedurende enkele honderden jaren de macht kregen in Egypte. De 13e tot de 17e dynastie waren dynastieën van Hyksos vorsten. Zij waren afkomstig uit het oosten, vermoedelijk van het Arabisch schiereiland en vestigden hun hoofdstad Auaris aan de noordoostgrens van Egypte. Van daar uit beheersten de Hyksos Egypte en een flink deel van Palestina en Syrië. In diezelfde periode, de tijd die in bijbelboek Richteren beschreven is, lijdt het Joodse volk onder de overheersing van de Amalekieten die uiteindelijk na enkele honderden jaren verslagen worden door de eerste koning van Israël, Saul. Velikovsky stelt dat de Hyksos en de Amalekieten dezelfde zijn en dat hun heerschappij ongeveer 400 jaar duurt.

De koningin van Sheba

Na de periode van de Hyksos / Amalekieten breekt zowel voor Israël als voor Egypte een bloeiperiode aan, in Israël onder koningen Saul, David en Salomo en in Egypte onder de farao's van de achttiende dynastie. Een sterke aanwijzing dat deze geschiedenissen parallel lopen (en niet gescheiden worden door een periode van 600 jaar) is het bijbelse verhaal van het bezoek aan Salomo door de koningin van Sheba. Deze koningin wordt beschreven als een rijk en machtig heerseres, maar velen hebben zich het hoofd gebroken over de vraag waarvandaan zij kon komen. Zij zou kunnen komen uit de zuidwestelijke punt van het Arabisch schiereiland (bij Jemen) of uit Abessinië bij Ethiopië. Zij werd niet gezocht in Egypte omdat in Egypte geen koningin geheerst heeft in de periode dat Salomo koning was (rond 950 v.C.). Een verschuiving van de Egyptische geschiedenis levert echter wel een geschikte kandidaat op: Farao Hatsjepsoet, de vijfde farao van de achttiende dynastie en de enige vrouwelijke farao. Zij liet in Thebe een grote tempel bouwen en op de muren daarvan gegraveerd vinden we onder andere een uitgebreid verslag van het bezoek van Hatsjepsoet aan het land Poent. Velikovsky geeft een grote hoeveelheid details waarin deze beschrijving overeenkomt met de beschrijving in de bijbel van het bezoek van de koningin van Sheba. Hij zegt dat in de naam Poent dezelfde stam zit als in de naam Phoenicië. Egyptologen hadden grote moeite te bedenken waar dat land Poent gelegen kon hebben. Ook zij gingen zoeken in het dichtstbijzijnde gebied waar weinig over bekend was en kwamen terecht bij Jemen of bij Abessinië of Soedan.

De ontmoeting tussen Salomo en Hatsjepsoet wordt geloofwaardiger als we kijken naar de gebeurtenissen die erop volgden. Hatsjepsoet werd in het land Poent hartelijk ontvangen, maar haar opvolger, Thoetmoses III begon na haar dood een militaire campagne tegen het land Kanaän waar volgens de heersende geschiedenis toen nog geen Israëlieten woonden, maar Kanaänieten. Na grote veroveringen en nadat de hoofdstad Kades zich had overgegeven, keerde hij met rijke buit terug in Egypte.

Israël valt na de dood van Salomo in twee delen uiteen, het zuidelijke Juda rond Jeruzalem en het noordelijke Israël rond de stad Samaria. In het zuidelijke Juda wordt Rehabeam koning en in het vijfde jaar van zijn regering valt de Egyptische koning Sisak het land binnen, hij verovert een aantal steden en tenslotte besluit Rehabeam om zich over te geven. In de bijbel wordt vermeld dat Sisak als buit de volledige inhoud van de tempel van Salomo weg nam. Op de muur van de tempel in Thebe vinden we een gedetailleerde lijst met de oorlogsbuit waarmee Thoetmoses III terugkeerde en die lijst komt tot in details overeen met de beschrijving in de Bijbel van de inventaris van de tempel van Salomo. De gedachte dat Kades misschien Jeruzalem was, en dat

Sisak misschien dezelfde was als Thoetmoses, ligt dan ook vrij sterk voor de hand. De historici trokken die conclusie echter niet en concludeerden alleen dat de bewoners van Kanaän kennelijk ook al een rijk en welvarend volk waren, lang voordat de Israëlieten daar aankwamen. Vóór de ontcijfering van de Egyptische hiëroglifyenteksten ging men ervan uit dat Kanaän bewoond werd door tamelijk primitieve herderstammen.

Ras Shamra

In 1928 werden aan de Middellandse-Zee kust in het noordwesten van Syrië de resten gevonden van een oude stad met daarbij ook een bibliotheek van kleitabletten. Al gauw werden daarbij ook voorwerpen gevonden van Cypriotische en Myceense origine en voorwerpen uit Egypte ten tijde van de 18e dynastie. Daardoor kwam men tot de conclusie dat het ging om de stad Oegarit die men al kende uit de in Egypte gevonden El-Amarna brieven (zie verderop). Oegarit was een Fenicische stad die een bloeiperiode kende tussen 1500 en 1300 v.C. die kennelijk plotseling te gronde was gegaan.

De vondsten in de bibliotheek riepen echter vraagtekens op. Er was sprake van een koning Nikmed met een naam die sterk leek op de Ionische naam Nicomedes, die de Grieken kenden. Dat was echter niet mogelijk omdat de Ioniërs hun intrede in Griekenland pas honderden jaren later deden. De grootste ontdekking was echter dat een van de talen in de bibliotheek geschreven was in een kennelijk alfabetisch spijkerschrift met slechts dertig verschillende lettertekens, een schrift dat al snel verwant bleek te zijn aan het Hebreeuwse schrift dat voor zover toen bekend, 600 jaar jonger was. Dit gaf opschudding: een redelijk ver ontwikkeld schrift uit ongeveer 1400 v.C. van inwoners van Kanaän lang voordat de Israëlieten zich in Kanaän vestigden. De Kanaänieten hadden niet een primitieve cultuur, maar waren ver ontwikkeld met een cultuur die verwant was aan die van de Israëlieten. In de gevonden teksten waren op meerdere plaatsen overeenkomsten met teksten uit het oude testament. Velikovsky geeft een groot aantal overeenkomsten in woorden, gebruiken, sierraden, geneeswijzen, maten en gewichten. In de bibliotheek van Ras Shamra werden teksten gevonden in het Soemerisch, het Akkadisch en het Kanaänitisch, maar ook in een vierde taal die Char wordt genoemd en die kennelijk de taal was van de plaatselijke bevolking (toelichtende opmerkingen waren meestal in deze taal). Die taal was eerder ook gevonden in de El-Amarna brieven en men nam aan dat het de taal was van een volk dat men Hoerriërs ging noemen (niet Indo-Iraans, maar ook niet Semitisch). De Hoerriërs hadden een ontwikkelde cultuur en bestudeerden uitgebreid talen en schrift van omringende volkeren.

Als de Hoerriërs geplaatst moeten worden rond 1400 v.C., dan is het een probleem wie dat geweest kunnen zijn, maar een verschuiving van de geschiedenis met 600 jaar maakt het raadsel oplosbaar. Want dan gaat het kennelijk om de Cariërs een volk dat al bij historici uit de oudheid bekend was. Zij bewoonden de eilanden en de kusten in het oostelijk Middellandse-Zeegebied. Zij waren samen met de Feniciërs de eersten die een vloot opbouwden en een zeemacht en een belangrijke handelsmogendheid werden. Toen zij van de oostelijke Middellandse-Zee kust verdreven werden (door de Assyriërs), vertrokken zij naar het westen en stichtten onder andere de stad Carthago.

Amenhotep II

De opvolger van Thoetmoses III was Amenhotep II. De dood van Thoetmoses III was in Palestina het sein om zich tegen de Egyptische overheersing te verzetten. Amenhotep II

probeerde de Egyptische macht weer te herstellen. Volgens de gedenktekens die hij maakte, ondernam hij driemaal een expeditie naar het gebied van Palestina en Syrië. De eerste expeditie ging tot aan de stad Oegarit; met de tweede expeditie veroverde hij een paar minder belangrijke steden en maakt hij minder buit dan met de eerste. De derde veldtocht leidde na één dag vanaf de Egyptische grens al tot een veldslag bij y-r-s-t, waarna Amenhotep volgens het eigen verslag als overwinnaar terugkeerde met een buit van wat pijl-en-bogen, een paard en een wagen. In de rest van zijn bewind van enkele tientallen jaren keerde hij niet meer terug in Palestina. We mogen dus aannemen dat hij een flinke nederlaag leed.

Als de herziening van de geschiedenis klopt, moet in de tijd van Amenhotep II in Juda Asa koning zijn geweest. En over hem lezen we in de bijbel dat het land eerst tien jaar rust had. En toen trok de Kushiet Zera tegen hem ten strijde. Asa trok hem tegemoet bij Maresa in het dal Zefatha en versloeg de invaller. Velikovsky spreekt het vermoeden uit dat Zera de Koeshiet, ofwel Zera de Ethiopiër (in de Nederlandse bijbel staat Zera de moor), een Egyptische farao geweest moet zijn en dat y-r-s-t hetzelfde geweest moet zijn als Maresa uit de bijbel. Het was een grote en belangrijke overwinning, waardoor heel Palestina en het gebied ten noorden ervan voor langere tijd bevrijd werd.

In de bibliotheek van Ras Shamra werd een verhaal gevonden, dat een verslag kan zijn van deze zelfde oorlog. In het "Lied van Keret" wordt Keret, koning van Sidon (in het huidige Libanon), bedreigd door een inval van het leger van Terah in de Negev. Keret besluit het gevaar tegemoet te gaan en trekt de verdedigers van het zuiden te hulp. In het lied is ook sprake van een Aser en een Zebulon, twee noordelijke stammen van Israël, "die samen optrekt", al is het niet ondubbelzinnig duidelijk wie met wie optrekt. Terah wordt verslagen en op de vlucht gedreven. Er zijn weer een aantal details, die gelijkstelling van Terah met Amenhotep kunnen bevestigen. In het Lied van Keret is het leger van Terah bewapend met kromme zwaarden (*hepes*) en dolken. Op een graftombe in Egypte staat Amenhotep II afgebeeld met soldaten die bronzen "*hepes*" dragen en dolken; het Lied van Keret spreekt over de stad Edom Seriro, waar hij Sapasieten ontmoet, terwijl Amenhoteps verslag spreekt over de plaats Sjasasj Edom. Velikovsky zegt dan dat Sjasasj en Sapas vaker verwisseld worden. Dergelijke voorbeelden zijn geen bewijs voor gelijkstelling van Amenhotep met Zera uit de bijbel of met Terah uit het Lied van Keret, maar bijzonder onwaarschijnlijk is het niet, en in ieder geval zijn er geen bewijzen dat de gelijkstelling niet kan kloppen en dat mag ook al opmerkelijk genoemd worden.

De El-Amarna brieven

In 1887 werd in Egypte blootgelegd wat eens de door Amenhotep IV, oftewel Echnaton, nieuw gestichte hoofdstad Achet Aton was. Die stad werd weer verlaten na de dood van Echnaton, maar bij de opgravingen kwam toch een uitgebreide correspondentie te voorschijn van Echnaton en zijn voorganger Amenhotep III met vorsten in Palestina, Syrië en Cyprus. Het waren 360 brieven die bekend zijn geworden als de El-Amarna brieven. Als de brieven komen uit 1350 v.C., dan geeft dat veel moeilijkheden en vraagtekens. Maar als ze komen uit 870 v.C. zijn een aantal zaken makkelijker te verklaren.

Laten we eerst de gebeurtenissen in de bijbel bekijken. Na de dood van Salomo viel zijn koninkrijk in twee stukken uiteen, het noordelijke Israël en in het zuiden Juda. Koning Asa en Baesa "voerden oorlog in al hunne dagen". Toen Josafat koning was van Juda en Achab van Israël, belegerde Ben Hadad, de koning van Syrië, de Israëlsche hoofdstad Samaria. Door de hulp van de "jongens van de oversten van de landschappen" werd het beleg afgeslagen. Een jaar later valt Ben Hadad opnieuw aan. Achab slaat de aanval af en neemt Ben Hadad gevangen maar

laat hem weer gaan in de hoop op een overeenkomst. Er was daarna drie jaar vrede maar ook hongersnood en Achab stelt aan Josafat voor om samen op te trekken naar Ramoth in Gilead. Er volgt een veldslag met de Syrische koning die eindigt in een nederlaag waarbij Achab gedood wordt of gewond raakt. Na de nederlaag komt Mesa, de koning van Moab (niet ver van Juda, aan de andere kant van de Dode Zee) samen met Ammonieten in opstand tegen de koning van Juda. Ze wilden Jeruzalem aanvallen, maar raakten onderling slaags en trokken zich terug. Vervolgens belegerde Ben Hadad opnieuw Samaria maar toen hij meende het geluid van wagens en paarden te horen dacht hij dat het de koning van de Hethieten of van de Egyptenaren in aantocht was en vluchtte. Ben Hadad wordt hierna ziek, Hazaël vermoordt hem en wordt zijn opvolger. Hazaël slaagt er later in een groot deel van Israël te veroveren. Dit alles gebeurde in een langdurige periode van droogte en van hongersnood.

Soemoer en Samaria

De El-Amarna brieven zouden een beschrijving kunnen geven van de situatie die hierboven geschetst is. Om te beginnen zijn er een aantal namen van steden en personen die te vergelijken zijn. Van Oeroesalim mogen we aannemen dat dat Jeruzalem was (dat heette overigens volgens de bijbel anders voor de komst van de Israëlieten). Van Soemoer wilde men niet aannemen dat het Samaria was, want die stad werd gesticht door de vader van koning Achab, koning Omri. Velikovsky zegt dat het wel degelijk Samaria was en dat Goebila, de stad die na Soemoer in de brieven het meest genoemd werd, de tweede stad van Israël namelijk Jizreël was. Abdi Asjirta was de koning van Doemaska en moet dan Ben Hadad geweest zijn terwijl zijn zoon Azaroe dan Hazaël was. Niet alle namen komen overeen. Abdi Hiba was Josafat, Rib Addi was Achab. Maar Josafat had een vijftal oversten, waarvan we er een aantal kunnen herkennen: Adna uit de bijbel zien we terug als Addoedani, Jozabad als Iazhibada en de zoon van Zichri (Amasia) vinden we terug als de zoon van Zochroe.

Ook de militaire situatie is vergelijkbaar. De opvolger van Amenhotep II was Thoetmoses IV die de Egyptische hegemonie in Palestina en Syrië herstelde. Na hem kwam Amenhotep III die koning was ten tijde van de El-Amarnabrieven. Rib Addi klaagt bij de farao over herhaaldelijke belegeringen door de koning van Syrië. Eenmaal werd een belegering beëindigd door de komst van Egyptische boogschutters, wat heel goed "de jongens van de oversten van de landschappen" geweest kunnen zijn. Een andere belegering werd afgeslagen, waarbij de koning van Syrië gevangen genomen en vrijgelaten werd. De brieven getuigen van een geweldige hongersnood en de koning van Soemoer vraagt de farao toestemming om graan te halen in Iarimoeta, misschien hetzelfde als Ramoth in Gilead.

In de brieven klaagt de koning van Soemoer ook voortdurend over "Sagasj Mesj" hetgeen doorgaans vertaald wordt als bandieten, waarbij *mesj* als een soort meervoudsvorm wordt uitgelegd. Velikovsky leest hier echter de naam Mesja en vertaalt de term als de bandiet Mesja, ofwel de koning van Moab, Mesa.

Vervolgens lezen we dat ook Jeruzalem wordt bedreigd. Zowel in de bijbel als in de brieven probeert de koning van Syrië een aanslag te plegen op de koning van Soemoer / Samaria en als tenslotte de koning van Syrië ernstig ziek wordt, wordt hij toch nog vermoord en opgevolgd door Azaroe. Azaroe blijkt nog erger dan Abdi Asjirta en verovert vrijwel heel het land van Soemoer zoals Hazaël volgens de bijbel bijna heel Israël verovert.

De verwoesting van Oegarit

In 858 v.C. werd Salmanassar III koning van Assyrië. Hij deed een aantal invallen op de Phoenicische kust en in Noord Syrië. Als de verschuiving klopt dan moeten ook de verslagen van Salmanassar III overeenstemmen met de bijbel en met de El-Amarna brieven. In de brieven vinden we een uitspraak dat Oegarit grotendeels verwoest was en verlaten, terwijl we in het archief van Oegarit (Ras Shamra) al aanwijzingen gevonden hebben dat de stad tijdens de laatste koning Nikmed verlaten was en dat een koning de opdracht gegeven had dat alle vreemdelingen, de Iaman (wat naar men aanneemt de Ioniërs zijn), de Char en de Cyprioten, samen met koning Nikmed de stad moesten verlaten. In de annalen van Salmanassar III die officieel zeshonderd jaar later leefde, vinden we een fragment met de verklaring dat hij in jaar vier de steden van Nikdime en Nikdiera veroverde en de inwoners de zee op joeg. Dat Nikmed en Nikdime dezelfde zijn, is niet onmogelijk. Vervolgens ondernam Salmanassar bijna jaarlijks veldtochten naar Noord Syrië, waarbij hij enkele malen stuitte op verzet onder leiding van "Biridri". En in de brieven lezen we dat Biridia, de bevelhebber van Makida (Megiddo?), verzet organiseerde tegen invallen van de koning van Hatti. Hatti beschouwt men over het algemeen als het land in het noorden en oosten van Syrië, waar op een gegeven moment de Assyriërs de macht in handen kregen. De brieven vermelden dat de koning van Hatti tenslotte een groot deel van Noord Syrië en van de Middellandse-Zeekust veroverde en verplicht tot het betalen van een schatting. Salmanassar zegt in zijn annalen ook dat het land Hatti tot aan zijn verste grenzen onder zijn heerschappij bracht en hij noemt daarbij Syrië met de naam die ook in de brieven gebruikt wordt, Amoeroe (de bijbel spreekt over Aram).

De koning van Egypte Echnaton voerde nooit direct oorlog met de koning van Hatti, maar verloor geleidelijk invloed en de rijke geschenken die hij stuurde naar de koning van Hatti, leken meer een soort schatting te zijn dan een bewijs van vriendschap. Dat blijkt ook uit de manier waarop de koning van Hatti deze geschenken in ontvangst nam via een brief die vermoedelijk van hem is in de El-Amarna brieven.

Al met al geeft Velikovsky vrij veel aanwijzingen dat de El-Amarna brieven geschreven werden niet tussen 1410 en 1370, maar tussen 870 en 840 voor Christus.

Hoofdstuk III. Oidipous en Echnaton

Het beginpunt van de onderzoekingen van Velikovsky naar de oude geschiedenis was een boek van Freud: Mozes en het monotheïsme. Dat handelt voornamelijk over de Egyptische koning Echnaton. Velikovsky was psycholoog en hem troffen al gauw de overeenkomsten tussen Echnaton en de legendarische Oidipous. Daarmee begon hij zijn historische studies en na het verschijnen van andere werken publiceerde hij in 1959 "Oidipous en Echnaton", waarin hij de stelling verdedigde dat de legende van Oidipous gebaseerd was op historische gebeurtenissen, op de lotgevallen van koning Echnaton. Het was min of meer een zijsprong in het werk van Velikovsky; het bevat geen bewijs voor zijn overige stellingen, maar de overeenkomsten zijn inderdaad opvallend en in een samenvatting van het werk van Velikovsky mag deze opzienbarende stelling niet ontbreken.

De legende

Om te beginnen een korte beschrijving van de Oidipous legende. De legende van Oidipous had een belangrijke plaats in de vroege Griekse literatuur. Al in de Odyssee van Homerus ontmoet Odysseus in de onderwereld Epikaste, de moeder van Oidipodes. Alle bekende Griekse schrijvers

uit de oudheid bewerkten het verhaal of delen ervan tot nog steeds beroemde tragedies. Er zijn veel varianten van het verhaal, maar de grote lijnen ervan zijn steeds hetzelfde.

Toen de Thebaanse koning Laius en zijn vrouw Jokaste hun eerste kind kregen, was er een orakel dat voorspelde dat het kind zijn vader zou vermoorden en zijn moeder zou trouwen. Laius gaf opdracht het kind in de wildernis achter te laten en daar te laten sterven. Een herder vond het kind echter en bracht het naar het paleis van de koning van Korinthe, waar het opgroeide in de mening een zoon van de koning van Korinthe te zijn.

Toen de jongen iets ouder was, voorspelde het orakel van Delphi hem dat hij zijn vader zou vermoorden en Oidipous keerde daarom niet terug naar Korinthe. Tijdens zijn omzwervingen kwam hij Laius tegen die hem aanviel toen hij niet snel genoeg opzij ging. Vervolgens sloeg Oidipous Laius dood. Oidipous bereikt de poort van de stad Thebe die bewaakt wordt door een gevleugelde Sfinx. De Sfinx gaf hem een raadsel op en toen Oidipous dat raadsel oploste, doodde de Sfinx zichzelf door in woede in een afgrond te springen. De bevolking van Thebe was blij met de dood van de Sfinx en Oidipous trouwde met Jokaste. Hij kreeg twee zoons, Polynices en Eteocles en twee dochters, Antigone en Ismene.

Er kwamen rampen over Thebe en op de vraag aan het orakel naar de oorzaak ervan, luidde het antwoord dat iemand in de stad zijn vader vermoord had en straf moest hebben. Geleidelijk drong de waarheid tot de betrokkenen door. Jokaste hing zichzelf op en Oidipous stak zichzelf de ogen uit en ging in ballingschap.

Zijn zoons spraken af om de beurt een jaar te regeren, maar na een jaar weigerde Eteocles zijn plaats op te geven. Polynices haalde hulp in Argos en met zeven helden uit Argos probeerde hij tevergeefs Thebe te veroveren. In de oorlog kwamen Polynices en Eteocles om het leven in een tweegevecht. Koning Creon, de broer van Jokaste, werd nu koning. Hij gaf Eteocles een koninklijke begrafenis, maar verbood iedereen om het lijk van Polynices aan te raken. Antigone kon het niet verdragen dat haar geliefde broer daar zo lag als voer voor vogels en honden en toen zij probeerde hem toch te begraven werd zij betrapt en veroordeeld tot een langzame dood opgesloten in een graftombe.

In een volgende generatie keerden de zonen van degenen die Polynices hadden geholpen, de Epigonen, terug naar Thebe. Zij veroverden de stad en maakten een eind aan het geslacht van koning Laius. Volgens de bij de Grieken overgeleverde tijdsvolgorde was dat tien tot veertien jaar later en tevens maar een jaar of tien voor het begin van de Trojaanse oorlog.

Overeenkomsten

Toen Velikovsky zijn onderzoek naar de overeenkomsten tussen Oidipous en Echnaton begon, was zijn eerste bezwaar natuurlijk dat het moeilijk voorstelbaar was dat Griekse schrijvers uit 500 v.C. hun toneelstukken zouden hebben gebaseerd op een koning die 900 jaar eerder leefde dan zij. In de jaren daarna ontwikkelde hij de theorie dat de Egyptische oude geschiedenis doorgaans bijna 600 jaar te oud wordt ingeschat, en als die theorie klopt, dan is dat mogelijke verband al minder absurd dan het eerst leek.

Velikovsky geeft een hele serie aanwijzingen dat de legende gebaseerd kan zijn op het leven van Echnaton.

Ten eerste is er de stad Thebe. In Griekenland is er een stad Thebe, maar in Egypte ook en met name tijdens de 18e dynastie, (daartoe behoorde ook Echnaton) was het de hoofdstad van het land.

Dan was er de Sfinx, een mythisch wezen dat geen deel uitmaakt van de Griekse mythologie en bij uitstek typisch is voor de Egyptische mythologie. En zoals bij Oidipous de Sfinx een

vrouwelijk figuur was met vleugels, zo kreeg de Egyptische Sfinx nou juist ten tijde van Amenhotep III en koningin Teje, de ouders van Echnaton, voor het eerst vleugels en een vrouwelijk bovenlichaam.

Koningin Teje had drie dochters. Deze staan regelmatig afgebeeld op familieportretten, maar dat ze nog een zoon had, bleek pas na het overlijden van Amenhotep III, toen Amenhotep IV (die zich later Echnaton ging noemen) koning werd. Van voor die tijd is er nergens een teken gevonden dat Amenhotep III en Teje nog een zoon hadden. De El-Amarna brieven bewijzen echter dat Amenhotep IV wel degelijk een zoon was van Amenhotep III. De koning van Mittannië schrijft aan Amenhotep IV over de tijd "dat uw vader koning was" op een manier alsof Amenhotep daarvan niet veel afwist. Hij zegt dan ook: "U kunt er uw moeder, Teje, naar vragen". Dat zijn aanwijzingen dat Amenhotep IV niet opgroeide aan het hof van zijn ouders, maar elders.

Dikke benen

Een volgende aanwijzing is de naam van Oidipous. Dat betekent letterlijk gezwollen voet, maar het kan ook heel goed vertaald worden als gezwollen been. Behalve zijn lange nek en zijn lange achterhoofd hebben afbeeldingen van Echnaton als kenmerk een dik onderlijf gecombineerd met een mager bovenlichaam. Een Franse arts verklaarde in 1920 in een artikel dat Echnaton leek te lijden aan een ziekte genaamd progressieve lipodystrofie. Het is denkbaar dat de ziekte van Amenhotep IV al vroeg zichtbaar was en dat zijn vader en de raadgevers van zijn vader dachten dat de jongen niet lang zou leven en dat het beter was als hij niet aan het hof zou opgroeien. De jongen zou dan kunnen zijn opgegroeid aan het hof van familie in Mittanië. Echnaton noemde zichzelf vaak "hij die lang bleef leven" een toevoeging waarover historici zich verbaasden. Zou hij tegen de verwachting in in leven zijn gebleven en vervolgens een wrok ontwikkeld hebben tegen zijn vader en tegen de raadgevers van zijn vader, de priesters van Amon? Die wrok zou een rol hebben kunnen spelen bij het feit dat Echnaton overal waar hij de kans kreeg, de naam van zijn vader onleesbaar liet maken en bij zijn besluit ergens in het vijfde jaar van zijn koningschap om de verering van Amon af te schaffen en te vervangen door de verering van Aton en om een nieuwe hoofdstad te bouwen enkele honderden kilometers ten Noorden van Thebe. En misschien was het wel die wrok die Echnaton ertoe bracht de Sfinx als symbool van de Amon-verering bij zijn komst in Thebe van de rots te werpen.

Dat zijn speculaties en voorlopig is het nog niet voldoende om gelijkheid tussen Oidipous en Echnaton voor waar aan te nemen.

Echnaton en Teje

Toen Echnaton de nieuwe hoofdstad Achet-Aton liet bouwen, bouwde hij gelijk ook graftombes voor zijn familie en voor zijn hoge ambtenaren. De grootste tombe in aanbouw was die voor Eje, de man die later nog koning zou worden na de dood van de zoon van Echnaton, Toetanchamon. Eje wordt genoemd met veel eretitels, onder andere goddelijke vader, een soort titel die eerder gegeven werd aan Joeja, de vader van koningin Teje, moeder van Echnaton. Als de wortels van de Oidipous-legende liggen in de tijd van Echnaton, dan kunnen we vermoeden dat Eje in de legende de rol speelt van Creon. En in de *Journal of Egyptian Archeology* verscheen in 1957 een artikel waarin met vrij sterke argumenten betoogd werd dat Eje de broer was van koningin Teje en tevens de vader was van Nefertiti, de vrouw met wie Echnaton trouwde.

Echnaton trouwde met Nefertiti die een aantal dochters kreeg; soms staan er twee dochters afgebeeld, soms vier en soms zes.

In Achet-Aton stond ook een graftombe voor Hoeja, gebouwd in het twaalfde jaar van Echnatons koningschap. Hoeja was de hoofdopzichter van het huis en van de harem van Teje. Teje wordt daarbij 's konings moeder en grote koninklijke gemalin genoemd. Koninklijke gemalin omdat zij de vrouw was van Amenhotep III, maar het is raadselachtig waarom zij nog een harem zou onderhouden terwijl haar man al 12 jaar dood was. In deze tombe van Hoeja staat Nefertiti afgebeeld met twee dochters, maar ook Teje staat er afgebeeld met koninklijke eretekens en met een prinsesje, Beketaten. De beroemde Egyptoloog Flinders Petrie zei daarover dat Beketaten vaak de zevende en lievelingsdochter van Echnaton werd genoemd. Maar uit het feit dat zij altijd werd afgebeeld met koningin Teje en koningsdochter werd genoemd, terwijl de andere dochters stevast dochters van Nefertiti werden genoemd, leidde Flinders Petrie af dat Beketaten een dochter van Teje was. Men concludeerde dat Beketaten een dochter van Amenhotep III was. Maar het feit dat zij op afbeeldingen zo jong was, wekte verwarring en men zocht ervoor allerlei verklaringen.

Teje werd beschreven als de liefhebbende echtgenoot van de koning op een manier alsof de koning nog in leven is en daarom dringt zich nu de gedachte op dat Echnaton niet alleen trouwde met Nefertiti, maar ook met Teje en dat Echnaton de vader is van Beketaten.

Mittannische familierelaties

Oidipous trouwde met zijn moeder en zo trouwde ook Echnaton met zijn moeder met het verschil dat Oidipous dat deed zonder zich daarvan bewust te zijn, terwijl Echnaton dat wel degelijk wist. Er bestonden familiebanden tussen het huis van Amenhotep III en de koninklijke familie van Mittannië. Amenhoteps moeder was een Mittannische prinses evenals een van zijn vrouwen en er zijn vermoedens dat een van de ouders van Teje ook van Mittannische afkomst was. Daarom oppert Velikovsky de mogelijkheid dat Echnaton opgroeide bij de koninklijke familie van Mittannië. Velikovsky gaat ervan uit dat de Mittanniërs dezelfde zijn als de Meden die woonden in het noorden van Perzië. Perzische volkeren hadden andere ideeën over seksuele contacten tussen ouders en kinderen of tussen broers en zussen dan andere volkeren. In hun religieuze opvattingen werden deze contacten juist aangemoedigd. Griekse en Romeinse schrijvers uit de oudheid meldden bij herhaling met afschuw dergelijke betrekkingen bij de Perzen. Zo kunnen we ons voorstellen dat een huwelijk tussen moeder en zoon of vader en dochter in de omgeving waar Echnaton opgroeide, en zeker in de koninklijke familie, niet alleen toegestaan maar zelfs wenselijk gevonden werd.

Echnaton kwam naar Thebe, trouwde met Nefertiti maar ook met zijn moeder, aanvankelijk in het geheim, maar na zijn breuk met de priesters van Amon in het vijfde of zesde jaar van zijn koningschap, toen hij koos voor de verering van Aton, besloot hij te "leven in waarheid" en maakte hij zijn verbintenis met zijn moeder openbaar. Dat zou de betekenis kunnen zijn van de regelmatige toevoeging bij zijn naam: "levend in waarheid".

In het twaalde jaar van Echnatons regering verdween Nefertiti plotseling van het toneel. Haar naam werd van een aantal monumenten verwijderd terwijl de naam van Echnaton intact werd gelaten. Men neemt aan dat zij in ongenade is gevallen, maar de oorzaak ervan is niet bekend. Teje had de strijd om wie de hoofdvrouw was van Echnaton kennelijk gewonnen, want zij verschijnt nog wel op afbeeldingen na het twaalfde jaar. Maar zij heeft niet lang van deze overwinning kunnen genieten. Echnaton bleef nog vijf jaar koning, maar ergens in die vijf jaar verdwijnt ook Teje van het toneel. In de laatste tijd van zijn koningschap werd Echnaton regelmatig afgebeeld met zijn oudste zoon Smenchkare met die hij op het laatst tot medeheerser benoemt en die na de verdwijning van Echnaton nog ongeveer een jaar koning is.

In deze periode brokkelt de macht van het Egyptische rijk snel af. De El Amarna brieven, die gevonden werden in de ruïnes van Achet-Aton, laten zien dat koningen uit Syrië en Palestina wanhopig en tevergeefs om hulp vragen. Slechts enkele tientallen jaren eerder was Egypte onbetwist heerser in het gebied. De nartigheid in het land werd natuurlijk in de ogen van de bevolking van Egypte verbonden met de zondigheid waarin de koning en zijn familie leefden. Dat is te vergelijken met de uitspraak van het orakel van Delphi dat zei dat iemand zijn vader vermoord had en gestraft moest worden. Eje plaatste zich aan het hoofd van de oppositie en zette Echnaton af. Het verdere lot van Echnaton is niet bekend. Toen men bij opgravingen in Achet-Aton stuitte op een dubbele muur met een kamer erachter, vertelden bedoeïnen uit de buurt dat daar achter die muur een gedoemde vorst was opgesloten geweest in een ver verleden. Velikovsky vermeldt dit, maar laat het daarbij.

Twee broers

Maar de gelijkenis tussen de lotgevallen van Oidipous en die van Echnaton houden hiermee niet op. Twee graven in het begin van de vorige eeuw gevonden in de vallei der koningen bij Thebe, werpen nog een nieuw licht op de zaak. Een daarvan werd in 1907 ontdekt. De tombe was kennelijk nooit beroofd door grafrovers want er waren meerdere gouden voorwerpen aanwezig, maar overigens was het graf aangetroffen in wanorde. Er lagen houten panelen bedekt met bladgoud en daarop de naam van koningin Teje. Ook waren er andere voorwerpen met de naam van Teje. Op de grond lag een kist bedekt met goud en edelstenen, maar aan de zijkant opengebarsten. Aanvankelijk nam men aan dat men het graf had gevonden van Teje, maar toen men de beenderen aan een nader onderzoek onderwierp, bleek het te gaan om het lichaam van een man. En omdat de kist waarin de mummie lag kennelijk bestemd was geweest voor Echnaton (zijn naam was doorgekrast, maar alle koninklijke titels die hij droeg stonden er nog) dacht men vervolgens de mummie van Echnaton te hebben gevonden. Verwarrend was wel dat de schedel was van een persoon met een leeftijd van hooguit 26 jaar. Echnaton was volwassen toen hij koning werd en was daarna bijna 17 jaar koning. Onder de voeten van de mummie was ook nog een liefdesgedicht gevonden gegrift in bladgoud en kennelijk gewijd aan de dode.

Het tweede graf was het graf van Toetanchamon. Er zijn in de geschiedenis geen archeologische vondsten gedaan die zoveel opschudding veroorzaakten als de vondst van het graf van Toetanchamon in 1922. In het graf lagen enorme rijkdommen voor een koning die eigenlijk maar heel kort geleefd had. Toen men de mummie ging onderzoeken, bleek Toetanchamon bij overlijden ongeveer achttien jaar oud geweest te zijn. Het verrassendst was echter dat de schedel zoveel gelijkenis vertoonde met het hoofd van Echnaton zoals dat telkens was afgebeeld. Men concludeerde dat Toetanchamon een zoon geweest was van Echnaton. Tot dan toe ging men ervan uit dat hij de schoonzoon was van Echnaton omdat hij getrouwd was met Anchesenpaaten, de derde dochter van Nefertiti. Hij bleek dus getrouwd te zijn met zijn halfzus.

Men besloot de mummie uit het eerste graf nogmaals nauwkeurig te onderzoeken en vond dat deze dode hooguit 23 jaar geweest kon zijn en bovendien dat ook hij een zoon geweest moest zijn van Echnaton. De conclusie was dat het Smenkhare was, degene die Echnaton opvolgde korte tijd voordat Toetanchamon koning werd, eveneens voor een korte tijd. Het verschil in de begravenissen van beiden is opvallend en de legende van Oidipous kan een licht werpen op de reden daarvan.

Toen Oidipous afstand deed van de troon, volgde aanvankelijk de oudste zoon hem op, Polynices oftewel Smenkhare. De twee broers spraken af elkaar af te wisselen en na een jaar werd Eteocles (Toetanchamon) koning. Na weer een jaar keerde Polynices terug, maar op aanraden van Creon

(Eje) weigerde Eteocles de macht over te dragen. Polynices haalde hulp en toen volgde de oorlog van de zeven tegen Thebe, waarin beide broers omkwamen en waarna Creon de macht naar zich toetrok. De ene broer kreeg een koninklijke begrafenis, terwijl de andere broer op het slagveld bleef liggen ten prooi aan vogels en honden.

In een van de grafkamers van Toetanchamon staat hij afgebeeld strijdend in een oorlog tegen vreemde indringers en dat zou heel goed een uitbeelding kunnen zijn van deze oorlog om de opvolging van Echnaton.

Antigone

En zoals in de legende de oudste broer toch werd begraven door Antigone, zo werd Smenchkare kennelijk haastig en improvisatorisch begraven door iemand die probeerde hem te balsemen en die nog wat kruiden verbrandde en een liefdesgedicht bij de dode achterliet. Deze persoon gebruikte daarvoor vier vazen met de naam doorgekrast maar met de beeltenis van iemand die Meritaten bleek te zijn, de oudste dochter van Nefertiti en tevens de echtgenote van Smenchkare. Ook Smenchkare was getrouwd met een (half)zus en Antigone treurde dus om de dood van haar broer die tevens haar echtgenoot was.

Antigone werd door Creon voor straf in een graftombe achter gelaten om daar te sterven.

Velikovsky vermeldt de vondst van een kleine grafkuil op 90 meter afstand van de tombe van Smenchkare, twee meter in het vierkant en twee meter diep. Het trok bij archeologen weinig aandacht. In die grafkuil bevonden zich etensresten, borden, kruiken en andere voorwerpen van weinig waarde zoals olielampen, bezems en enkele hoofddoeken die precies gedateerd konden worden uit het laatste jaar van Toetanchamon. Een van de gevonden doeken had een merkteken ingeweven met de tekst: 'Lang leve de goede koning Nofer.' Nofer was de naam die Smenchkare aannam toen Nefretete van het toneel verdween. Velikovsky laat het hierbij en zegt dat er geen bewijs is, maar dat het toch zou kunnen dat deze kuil de plek was waar Antigone haar einde vond. Eje bleef nog enkele jaren koning en als we de legende mogen geloven, dan kwam er een einde aan het huis van Echnaton en aan de 18e dynastie toen de epigonen na ongeveer tien jaar terugkeerden en Thebe veroverden.

De overeenkomsten tussen Oidipous en Echnaton zijn al met al vrij opvallend en niet alleen door de stad Thebe, de dikke benen en de Sfinx. Beiden elders opgegroeid, werden koning na de dood van hun vader. Zij trouwden met hun moeder en kregen een kind bij haar en waren een soort vadermoordenaars (Oidipous letterlijk, Echnaton figuurlijk). Er kwam een vervloeking op hun koningschap te rusten en na hun vrijwillige of gedwongen aftreden ontstond er strijd tussen twee zonen om de opvolging. Beide zonen stierven ongeveer gelijktijdig. Een oom nam de macht over en gaf één zoon een koninklijke begrafenis en de andere niet. De gebeurtenissen aan het hof in Egypte, dat op dat moment het machtigste rijk was in het hele Midden-Oosten, maakten uiteraard een grote indruk in de wereld. En zeker als we aannemen dat dit alles niet gebeurde in 1340, maar in 800 voor Christus hoeft het niet te verbazen dat de gebeurtenissen doorverteld werden in alle delen van de klassieke wereld. De lotgevallen van Michael Jackson en de sexschandalen van Bill Clinton en de moordzaak van OJ Simpson verenigd in één persoon, zijn misschien te vergelijken met wat er toen in Egypte gebeurde. Wij horen erover via radio en TV, de klassieke wereld was net bezig om het schrift te ontwikkelen en de vroege Griekse schrijvers maakten dankbaar gebruik van zo'n mooi onderwerp.

Hoofdstuk IV. De Assyrische verovering

In *Ages in Chaos* verplaatste Velikovsky het eind van de 18e dynastie van ongeveer 1300 naar 850 voor Christus. Echnaton was een tijdgenoot van koning Josafat van Jeruzalem en van Achab van Samaria. Na het eind van het koningschap van Echnaton kwam er vrij spoedig een eind aan de 18e dynastie en was Egypte enige tijd verzwakt. Volgens de gangbare geschiedschrijving was het Horemheb die Eje opvolgde aan het eind van de 18e dynastie. Sporen van een verbinding tussen Horemheb en de heersers aan het eind van de 18e dynastie zijn echter niet gevonden en we zullen zien dat Velikovsky Horemheb elders in de geschiedenis een plaats geeft. Het deel over de Assyrische verovering werd niet gepubliceerd, maar is terug te vinden in het internet-archief van het werk van Velikovsky.

De Lybische dynastie

Volgens de legende van Oidipous keerden "de epigonen" enige tijd na de strijd om de opvolging van Echnaton terug en veroverden zij alsnog Thebe. Dat was het begin van de Lybische dynastie waarin Griekse kolonisten een rol speelden die zich gevestigd hadden op de Middellandse-Zee kust van Lybië. De Lybische dynastie is bekend als de 22ste dynastie waarin we namen vinden als Shoshenk en Osorkon. Volgens de Egyptische historicus Manetho duurde de Lybische overheersing 120 jaar en werd die in het jaar 712 v.C. opgevolgd door ongeveer 50 jaar overheersing vanuit Ethiopië.

Verplaatsing van de 22ste dynastie direct na de 18e dynastie is opnieuw een vrij drastische ingreep in de Egyptische geschiedschrijving. De 18e dynastie werd ongeveer 540 jaar naar voren geschoven en als dan de Lybische dynastie (120 jaar) en de Ethiopische dynastie (50 jaar) worden ingevoegd, dan wordt de 19e dynastie (die van Seti en Ramses II) dus 710 jaar verschoven.

Dit is mogelijk omdat er enerzijds een nogal grote breuk lijkt te liggen tussen taal en cultuur van de 18e en de 19e dynastie, die historici voor de nodige raadselen plaatste. Anderzijds ook omdat er treffende overeenkomsten bleken te zitten tussen culturele uitingen van de 18e dynastie en van de Lybische dynastie.

De verschillen tussen de 18e en de 19e dynastie zien we onder andere in de veel minder verfijnde technieken die in de 19e dynastie werden toegepast in kunst en architectuur en ook in de schrifttekens die veranderd waren en in gebruik van veel nieuwe woorden die kennelijk ontleend waren aan andere talen. Het waren verschillen die moeilijk ontstaan konden zijn in een periode van misschien twintig jaar.

De overeenkomst tussen de 18e en de 22ste dynastie blijkt uit de verwarring die regelmatig ontstond over de vraag of archeologische vondsten gedateerd moesten worden uit de tijd van de 18e dynastie of uit de Lybische dynastie, 600 jaar later. Een voorbeeld daarvan is een gedenktekst bij de sfinx van Gizeh die aanvankelijk door de vinder werd ingedeeld bij de 22ste dynastie, maar die later volgens een andere deskundige zou behoren tot de tijd van Toetmosis III omdat de taal en de lettertekens te veel leken op die van de 18e dynastie. Er zijn ook beelden die aanvankelijk aan de 18e dynastie werden toegewezen maar die later "zonder twijfel" bleken te behoren bij de 22ste dynastie.

Zo komen na de 18e dynastie de door historici min of meer juist geplaatste Lybische en Ethiopische dynastieën die heersten in de tijd waarin de macht van het Assyrische koninkrijk steeds groter werd tussen 850 en 700 voor Christus.

De ondergang van Samaria

Om de verdere ontwikkelingen te ontrafelen, moeten we een sprong maken naar de geschiedenis zoals die in de bijbel en in de annalen van Assyrische koningen is beschreven. Na het verval van de Egyptische macht bleef het onrustig in Palestina. Hazael, koning van Syrië was aanvankelijk de sterkste en veroverde een groot deel van Israël. Hierna proberen de koningen van Israël een bondgenootschap te sluiten met Assyrië tegen Damascus. In 798 v.C. wordt Joas koning van Israël en tijdens zijn bewind en dat van zijn opvolger Jerobeam II wordt de koning van Syrië verjaagd en wordt ook Jeruzalem veroverd.

In het jaar 747 v.C. wordt het gehele gebied getroffen door natuurrampen en als dan in Assyrië Tiglat Pileser III koning wordt, begint een opmars van het Assyrische rijk. Tiglat Pileser verovert stukken van Israël en legt het een zware schatting op. Israël probeert daar onderuit te komen in samenwerking met de koning van Syrië en als de koning van Israël zich probeert te versterken door Jeruzalem aan te vallen, zoekt Achaz, de koning van Judea, steun bij Tiglat Pileser. Deze verovert Israël en legt wederom een zware schatting op. Hosea de nieuwe koning van Israël probeert op zijn beurt steun te zoeken bij de Egyptische koning So in 726 voor Christus.

Wie was de koning So die in de bijbel genoemd werd? Velikovski zegt dat in deze tijd de Lybische dynastie in Egypte heerste en dat het logisch is dat een van de Sosenk's deze koning So was. De gangbare geschiedschrijvers hebben Sosenk echter al eerder geïdentificeerd als de Bijbelse Sisak, de man die de tempel van Salomo plunderde rond 920 voor Christus. (Om dat mogelijk te maken moesten deze geschiedschrijvers de Lybische dynastie dan ook bijna 100 jaar eerder aan de macht laten komen).

Ter herinnering: Velikovski zei dat Sisak dezelfde was als Thoetmosis III en dat Thoetmosis III de tempel van Salomo plunderde en niet de rijkdommen van het Kanaän voordat het Joodse volk daar arriveerde.

De Egyptische gedenkplaten lijken deze rolverdeling te bevestigen: Thoetmosis vermeldt de betaling van schattingen door steden, met name uit het zuidelijke Judea, terwijl de gedenkplaten van Sosenk betalingen melden door steden uit het noordelijke Israël, hetgeen correspondeert met het bijbelverhaal dat Israël hulp zoekt bij So.

De profeet Jesaja had scherpe kritiek toen Hosea hulp zocht bij de Egyptenaren. De hulp kwam niet en integendeel werd de Assyrische koning Salmanasser V boos over het stopzetten van de betalingen en hij begon een belegering van Samaria. Zijn opvolger Sargon II veroverde na drie jaar de stad en voerde de gehele bevolking van Israël in 722 v.C. weg in ballingschap. De bevolking van Israël keerde niet meer terug en verdween in de geschiedenis. Sargon 'vulde' het land en de steden van Israël met bevolking die van elders was weggevoerd.

Assyrië verovert Egypte

De macht van Assyrië werd steeds groter en de Assyrische annalen melden de betaling van een schatting door de koning van Egypte. Zij melden later ook dat de macht in Egypte in handen is gekomen van de ver weg wonende koning van Ethiopië. Het is het begin van de Ethiopische dynastie die in Egypte vijftig jaar aan de macht was, zoals we zullen zien enkele keren onderbroken door Assyrische veldtochten.

De opvolger van Sargon was Sennacherib die de veroveringen van zijn voorganger voortzette. Hij veroverde de kuststreken van Palestina en leverde slag met een Egyptisch-Ethiopisch leger bij Eltekeh. Hij belegerde ook Jeruzalem, maar nam tenslotte genoegen met de ontvangst van een enorme dwangsom. Op dit punt aangekomen rijst de vraag of Sennacherib Egypte ook veroverd

heeft. Joodse geschiedschrijvers melden een verovering van Egypte en Herodotus meldt dat Sanacherib Egypte binnenviel met een groot leger ten tijde van de regering van Sethos. Tegenwoordige geschiedschrijvers zeggen dat dit een fout moet zijn van Herodotus. Sethos (Seti) was een van de belangrijkste koningen van de 19e dynastie, die leefde rond 1280 voor Christus. Sennacherib veroverde Egypte in het begin van zijn koningschap rond 701 voor Christus. Hij verving de laatste van de Lybische dynastie, koning So, door iemand die hem welgezind was. Er is een Egyptische koning die niet gemakkelijk te plaatsen is. Het is niet duidelijk wie zijn ouders zijn en hoe hij koning is geworden. Zijn naam is Horemheb en hij wordt meestal geplaatst in de overgangperiode tussen de 18e en de 19e dynastie. Op zijn graftombe draagt hij alle tekenen die normaal alleen koningen van Egypte droegen en hij wordt een soort president genoemd en opperbevelhebber van het leger. Maar tegelijkertijd staat daarbij: uitverkorene door de koning en afgevaardigde van de koning. Hij staat ook afgebeeld in een eerbiedige houding tegenover een grotere koning van wie de afbeelding in een latere periode werd verwijderd. De vraag is wie degene is geweest die Horemheb benoemd heeft tot koning of tot president. Het lijkt erop dat deze voorganger geen Egyptenaar was (er staat een tolk afgebeeld bij de ontmoeting) en uit de tekst blijkt dat hij ook de baas was in onder andere Syrië en dat zijn veroveringen gepaard gingen met brandstichtingen en met de verplaatsing van hele volkeren van de ene plek naar de andere. Dat zijn kenmerken van de Assyrische machtsuitoefening en het lijkt erop dat Horemheb door de Assyrische koning Sennacherib tot opperbevelhebber werd benoemd. Later werd Horemheb tot koning gekroond op de dag dat hij trouwt met Mutnodjme, iemand die blijkens de tekst op een standbeeld zelf een koninklijke status had: zij was wellicht de dochter van Sennacherib en zij gaf daarmee Horemheb de mogelijkheid ook een koninklijke status te krijgen. Horemheb kreeg de macht aan het eind van de Lybische dynastie, toen Egypte geen weerstand kon bieden tegen de opmars van Assyrië.

Een zwerm veldmuizen

Horemheb werd door Sennacherib op de troon gezet in Egypte aan het eind van de Lybische en het begin van de Ethiopische dynastie. Daarvóór streed Horemheb met de Ethiopische koning Tirhaka tegen de Assyriërs, maar na de nederlaag bij Eltekeh koos hij de zijde van de Assyriërs en kwam hij in conflict met Tirhaka. Tirhaka trok zich terug naar het zuiden, maar keerde enkele jaren later terug en bracht Horemheb ten val en zette Sethos op de troon. Sennacherib organiseerde nu een tweede campagne in de richting van Palestina en Egypte, een campagne die op wonderlijke wijze ten einde kwam en uitliep op een grote nederlaag. In de bijbel lezen we dat Sanherib ten strijde trok tegen Jeruzalem (en Egypte) en dan: "Het geschiedde dan in diezelfde nacht dat de engel des heren uitvoer en sloeg in het leger van Assyrië honderdvijfentachtig duizend en toen zij zich des morgens vroeg opmaakten, zie, die allen waren dode lichamen". De koning van Jeruzalem Hizkia vroeg tevoren raad aan de profeet Jesaja die hem verzekerde dat alles goed zou komen. Op de twijfelende vraag hoe hij dat kon weten, antwoordde Jesaja dat de Heer een teken zou geven als de schaduw van de zon tien graden achterwaarts zou keren: "Zie ik zal de schaduw der graden, die met de zon in de graden van Achaz' zonnewijzer nederwaarts gegaan is, tien graden achterwaarts doen keren. Dies is de zon tien graden teruggekeerd op de graden die zij nederwaarts gegaan was". Herodotus vermeldt hierover iets vergelijkbaars: Sethos ging in wanhoop naar de tempel om raad te vragen bij het oprukken van de Assyrische koning Sanacharibos. Het orakel stelde hem gerust en met een leger van winkeliers en handwerkslui trok hij op. "Toen de tegenstanders daar ook

gekomen waren, stortte zich 's nachts een zwerm veldmuizen over hen uit en die vraten hun pijlkokers en bogen en draagriemen van hun schilden op zodat ze de volgende dag ongewapend op de vlucht sloegen en velen van hen sneuvelden".

Merkwaardig genoeg vermeldt Herodotus in de direct hierop volgende paragraaf dat Egyptische priesters hem gezegd hadden dat de zon in het verleden viermaal buiten het gewone punt was opgekomen.

Velikovski gaat ervan uit dat de overeenkomst tussen Bijbel en Herodotus geen toeval is: in het jaar 687 v.C. vonden er opnieuw grote natuurrampen plaats die het leger van Sennacherib vernietigde en die tegelijkertijd ook hele volkeren op drift joeg. Bijvoorbeeld de Kimmeriërs die vanuit het Zwarte Zeegebied (de Krim) over de Kaukasus naar het zuiden trokken, gevolgd door de Scythen die kwamen van de kant van de Kaspische zee. In *Werelden in botsing* behandelt Velikovsky deze gebeurtenissen uitgebreider.

Negentiende en zesentwintigste dynastie

Sennacherib was na dit jaar niet meer in staat om veldtochten te organiseren. Enkele jaren later volgde Esarhaddon hem op en die begon weer met nieuwe veroveringstochten. In zijn tiende jaar marcheerde hij naar Ishupri, waar hij strijd leverde tegen Tirhaka en Tirhaka opnieuw op de vlucht dreef naar het zuiden. Esarhaddon vermeldt in zijn annalen dat hij Egypte veroverde en overal nieuwe bestuurders aanstelde en het land zware schattingen oplegde.

Drie jaar later overlijdt Esarhaddon en Tirhaka grijpt de kans om in Egypte terug te keren. De opvolger van Esarhaddon is Assurbanipal en die verjaagt Tirhaka in 677 v.C. uit Egypte. Hij benoemt Neco de eerste tot koning. Tirhaka overlijdt en zijn opvolger Tandamane keert terug naar Egypte en volgens Herodotus vermoordt hij Neco. Assurbanipal onderneemt een tweede veldtocht naar Egypte en verjaagt de Ethiopiërs definitief uit Egypte. Dat is dan het einde van vijftig jaar Ethiopische dynastie, die men doorgaans de 25ste dynastie noemt.

Na deze dynastie volgt de 26ste dynastie, die volgens Velikovsky dezelfde is als de 19e dynastie. De eerste vorst van deze dynastie is Neco I die dezelfde is als Ramses I en die beiden kort regeerden. Bij zijn tweede veldtocht stelt Assurbanipal nieuwe gouverneurs aan, waarvan er één al snel de macht naar zich toetrekt met behulp van Griekse en Lydische huurlingen. Herodotus noemt hem Psammeticus. Hij is degene die als eerste Grieken, of mensen uit het noorden toestaat zich te vestigen op Egyptisch grondgebied, met name de kuststreken die de Egyptenaren van oudsher altijd gemeden hadden. Als het klopt dat de 19e dynastie dezelfde is als de 26e dynastie, dan was Psammeticus dezelfde als Seti de Grote, de zoon van Ramses I. Van Seti de Grote (die officieel leefde in de 13e eeuw voor Christus) is bekend dat hij huurlingen inzette uit het noorden, die hij Sherdana noemt ofwel: mannen uit Sardis, de hoofdstad van Lydië (het zuidwesten van Klein Azië).

De ondergang van Assyrië

Intussen wist Assurbanipal zich steeds meer omringd door vijanden, waarvan de belangrijkste zijn eigen broer was die na de dood van Esarhaddon koning was geworden van Babylonië. Assurbanipal raakte in oorlog met de Meden, de Chaldeërs, de Babyloniërs en de Syriërs. Seti, wiens vader aan de macht was geholpen door de Assyriërs, koos de zijde van Assyrië en rukte meerdere malen op in de richting van Palestina.

In zijn annalen schrijft Seti dat hij de mannen van Menate versloeg. Deze Menate zou heel goed Menasse kunnen zijn, de man die 55 jaar lang koning van Judea was. De Bijbel meldt geen inval

van Egyptische troepen, maar dat kan verklaard worden doordat Menasse ook de zijde koos van Egypte. Het feit dat Menasse zijn zoon Amon noemde, is een aanwijzing dat hij Egypte welgezind was.

Seti de Grote trok door naar het noorden waar nog grote wanorde was omdat de Assyriërs enkele tientallen jaren eerder de gehele Israëlische bevolking had afgevoerd. Seti veroverde Beth Shan dat gelegen is tussen Israël en Syrië en hij plaatste daar een gedenksteen die daar in de vorige eeuw is teruggevonden. Daarna voert hij oorlog met de Hettieten, bewoners van het gebied ten noorden van Syrië, die op hun beurt heel goed dezelfde kunnen zijn als de Chaldeërs die 700 jaar later in hetzelfde gebied woonden.

Zo wist Seti de Grote Egypte weer tot een belangrijke mogendheid te maken, maar zijn bondgenoot Assyrië stond op de rand van de afgrond. Met name toen de Scythen de zijde kozen van de opstandelingen, was het gedaan met het Assyrische rijk. In 612 voor Christus werd de hoofdstad Ninivé met de grond gelijk gemaakt.

Hoofdstuk V. De duistere eeuwen in Griekenland

De geschiedenis van het oude Griekenland wordt doorgaans verdeeld in een aantal perioden. De Helladische periode is de tijd van het oude Hellas, die liep tot ongeveer 1200 v.C. en die eindigde kort na de afloop van de Trojaanse oorlog. In de Helladische periode was Mycene het centrum. Daarna volgt een periode van verval, de Griekse middeleeuwen (in het engels Dark Ages genoemd), toen het land werd binnengevallen door veel primitievere Doriërs. Daarna volgt de bloeiperiode die we de Helleense periode noemen, toen Athene het belangrijkste centrum werd. Deze periode liep van ongeveer 700 tot 323 v.C.. Tenslotte volgt de Hellenistische periode die begint met de veroveringstochten van Alexander de Grote door het hele Midden Oosten. In deze Hellenistische periode was Alexandrië het centrum en de periode duurde tot de verovering van Egypte door de Romeinen.

Het deel van het werk van Velikovsky dat gaat over de duistere eeuwen van Griekenland is nooit in druk verschenen. Velikovsky werkte eraan in de laatste jaren van zijn leven, maar kon het niet afmaken. Het is gepubliceerd in het internet-archief van zijn werk onder de titel: "The dark ages of Greece".

De Myceense beschaving is nauw verbonden met de achttiende dynastie in Egypte. Bij opgravingen in Mycene werden veel voorwerpen uit deze 18e dynastie gevonden en omgekeerd werd er in Achet Aton, de stad die Echnaton bouwde, veel Myceens aardewerk gevonden. In de conventionele tijdrekening stuiten we op het probleem, dat er kennelijk een periode van ruim 500 jaar is tussen de Helladische periode die liep tot 1200 v.C. en de Helleense periode die begon rond 700 v.C.. Deze periode worden duistere eeuwen genoemd omdat we er weinig of niets over weten en er weinig resten van zijn gevonden. De invulling van die 500 jaar levert problemen op, want 500 jaar menselijke activiteit hoe primitief ook, moet toch sporen hebben achtergelaten boven de resten van de Myceense beschaving, er moeten toch regeerders geweest zijn, hoe barbaars ook, over wie nog met angst of verbazing gesproken werd. Maar die sporen zijn er niet en de verhalen evenmin. Van de Griekse middeleeuwen kennen we geen Noormannen of Karel de Grote.

Als we echter de Myceense beschaving 500 jaar verplaatsen en dichter laten aansluiten bij de opkomst van de Helleense beschaving, dan sluiten we ten eerste meer aan bij de gedachten die bijvoorbeeld Herodotus en andere Griekse historici hadden over het verleden. En ten tweede worden veel problemen plotseling eenvoudiger, om maar een heel bekend raadsel te noemen:

Hoe kon Homerus een zo gedetailleerd verslag schrijven van de Trojaanse oorlog als die oorlog zich afspeelde meer dan 500 jaar voordat Homerus zijn werk schreef.

De Trojaanse oorlog

De Ilias is het verhaal van de oorlog om Troje, die zich afspeelde rond het jaar 1200 voor Christus. Deze datering blijkt uit opgravingen in Troje en Mycene omdat er in verschillende lagen verschillende sporen van Egyptische koningen uit die tijd gevonden werden. Homerus moet zijn werk echter geschreven hebben kort voor of kort na 700 v.C., omdat de Ilias een aantal details bevat die een schrijver van vóór 750 v.C. niet had kunnen weten. Dat moeten details geweest zijn die de schrijver later invoegde in de oudere oorspronkelijke tekst.

Die oudere tekst bevatte op zijn beurt details die een schrijver uit 700 v.C. niet kon weten. Zo werd er een beker van Nestor gevonden die precies voldeed aan de beschrijving van Homerus. Er waren wetenschappers die probeerden de tekstgedeelten met oude elementen te scheiden van gedeelten met nieuwe elementen om er achter te komen of Homerus de echte kunstenaar was of de navolger van een veel oudere kunstenaar. Die pogingen waren vruchteloos. Geen wonder, zegt Velikovsky, want de dark ages bestaan niet en Homerus leefde niet lang na de afloop van de Trojaanse oorlog.

Velikovsky doet vervolgens een poging om de Trojaanse oorlog te plaatsen in de situatie zoals die bestond rond het jaar 700 v.C. in Griekenland en Klein Azië. Het hele Midden Oosten werd tussen 800 en 700 v.C. een aantal keren opgeschrikt door natuurrampen die steden verwoestten, en die volkeren uit hun woongebied verdreef en op de vlucht joegen. In deze periode speelde zich de oorlog om Troje af. Homerus spreekt over "het volk van koning Priamus" als de tegenstanders van de Grieken (Achaërs) in deze oorlog.

Troje en Phrygië

Homerus noemt de Phrygiërs als bondgenoten van Priamus met zo'n regelmaat dat Velikovsky zich afvraagt of de "mensen van Priamus" niet dezelfde zijn. Van de Phrygiërs is niet veel bekend. Herodotus zegt dat zij van de Balkan naar het westen van het tegenwoordige Turkije kwamen en dat hun eerste koning Gordias de hoofdstad Gordion stichtte. Zijn zoon Midas was koning van 742 tot 696 voor Christus en in 687 v.C. werd Gordion verwoest door binnendringende Kimmeriërs die uit het gebied ten noorden van de Kaukasus kwamen. Dat Homerus de Phrygiërs noemt als bondgenoten van Priamus, wordt algemeen beschouwd als een anachronisme, een invoeging door Homerus zelf. Van voor 800 v.C. zijn in het huidige Turkije geen sporen gevonden van Phrygische beschaving. Na de verdrijving door de Kimmeriërs kwamen de Phrygiërs terecht in de invloedssfeer van de Lydiërs die onder koning Gyges woonden in het zuidwesten van Turkije rond de hoofdstad Sardis.

Een andere bondgenoot van Priamus was Memnon, een Ethiopische koning. Dit kan een aanwijzing zijn dat de tijd van de Trojaanse oorlog ook de tijd geweest is van de Ethiopische dynastie die in Egypte heerste tussen 712 en 663 voor Christus.

Als het juist is dat de Trojaanse oorlog geplaatst kan worden rond 700 v.C., dan zouden we ook een verklaring kunnen vinden voor deze oorlog. Dan kwamen de koningen van het oude Hellas naar Troje om te voorkomen dat de Phrygiërs, opgedreven door de Kimmeriërs, de Hellespont zouden oversteken in de richting van het vasteland van Griekenland.

Het feit dat de Phrygiërs ons bekend zijn uit de periode 800 tot 600 v.C. maar toch voorkomen in de Trojaanse oorlog, kan worden aangevuld met andere vergelijkbare voorbeelden. Ten eerste is

er de Trojaanse held Aeneas. Na de ondergang van Troje zwierf hij volgens de Romeinse historicus Vergilius lang rond en kwam onder andere in Carthago en tenslotte in Latium waar hij betrokken was bij de stichting van Rome. Dat is merkwaardig want van Carthago neemt men algemeen aan dat het gesticht is in 814 v.C., terwijl Rome werd gesticht in 753 voor Christus. Ten tweede vertelt Nestor de koning van Pylos, in de Ilias dat zijn vader een vierspan paarden naar een wagenrace stuurde in Elis. Al in de oudheid leidden historici hieruit af dat hij sprak over de Olympische spelen die in Elis voor het eerst in 776 v.C. werden gehouden.

Bij opgravingen in Troje werden veel verschillende lagen gevonden. De oudste lagen hadden overeenkomsten met het Egyptisch oude rijk, de zesde laag met het midden van de 18e dynastie, van ongeveer 1300 v.C.. In deze zesde laag was Troje een goed gebouwde vesting maar die was kennelijk verwoest in een aardbeving, niet in een oorlog. Daaruit concludeerde men dat laag VIIa het Troje van Homerus was. Het merkwaardige was dat de opgraver van de Phrygische hoofdstad Gordion ontdekte dat de vesting van Gordion in bouwstijl en in constructie sterk overeenkwam met bouwstijl en constructie van deze zesde laag van Troje. Troje van rond 1300 v.C., Gordion gebouwd rond 800 v.C. of kort erna.

Ook Mycene, de hoofdstad van de belegeraars van Troje vertoonde grote overeenkomsten in bouwstijl met bouwwerken in Phrygië. De overeenkomst tussen de leeuwenpoort in Mycene en bouwwerken in Phrygië waren zo groot dat een onderzoeker in 1888 het ontoelaatbaar vond om deze bouwwerken in ouderdom honderden jaren te laten verschillen. Zijn argumenten hielden echter geen stand tegen de chronologie die Egyptologen eerder al hadden vastgesteld.

Conflicten tussen archeologen

De conflicten over datering van vondsten namen soms scherpe vormen aan. Het meest pijnlijke conflict was tussen twee Duitse onderzoekers, Dörpfeld en Furtwängler. Volgens de gebruikelijke opvatting ging de Myceense beschaving ten onder en kwam er daarna een invasie van primitievere Doriërs die vervolgens de typisch Griekse geometrische vormen in kunst en in gebruiksvoorwerpen invoerden. Dörpfeld deed zijn leven lang onderzoek in Griekenland en was ervan overtuigd dat de geometrische vormen vaak gelijktijdig gevonden werden met het typisch Myceense aardewerk en dat de geometrische stijl dus in wezen even oud en soms zelfs ouder was dan de Myceense stijl en dus daterend van voor 1200 voor Christus.

Furtwängler daarentegen was een expert in aardewerk en potscherven en had op basis van die scherven een chronologie opgesteld en kwam tot de conclusie dat het geometrische aardewerk nauw aansloot op het aardewerk uit de Helleense tijd (de bloeitijd van Athene en Sparta) en was er dus van overtuigd dat de geometrische vormen ontwikkeld werden in ieder geval na 900 voor Christus. De beide wetenschappers raakten verzeild in een bittere strijd en voegden elkaar grove beledigingen toe tot aan hun dood, maar kwamen niet op het idee dat beiden gelijk konden hebben als de juistheid van de Egyptische chronologie in twijfel kon worden getrokken. De archeologie gaf uiteindelijk Furtwängler gelijk en de "wilde theorieën" van Dörpfeld werden verworpen, ook al was het moeilijk zijn grote verdiensten voor de ontwikkeling van de archeologie te ontkennen.

Hetzelfde dilemma werd zichtbaar bij opgravingen op Kreta. In Enkomi werd een begraafplaats ontdekt uit de Minoïsche beschaving. Er waren duidelijk veel resten uit de Myceense tijd en ook voorwerpen uit de periode van Amenhotep III en Echnaton. Maar in het gevonden aardewerk, het porselein, het glas, het ivoor en in bronzen en gouden voorwerpen zag men ook grote overeenkomsten met Assyrische, Phoenicische en Helleense voorwerpen uit de zevende en achtste eeuw. Professor Murray, de leider van het onderzoek, verklaarde dat de gebruikelijke

methode van vergelijking van reeksen van ongeveer gelijksoortige voorwerpen rekening houdend met de normaal te verwachten geleidelijke verandering in de loop van de tijd, zou moeten leiden tot de conclusie dat de Myceense beschaving niet vijfhonderd jaar ouder, maar enkele tientallen of misschien honderd jaren ouder was dan de Phoenicische of vroeg-Helleense beschaving uit de zesde en zevende eeuw voor Christus. De Egyptologen wezen echter op de duidelijke overeenkomsten van de gevonden voorwerpen met vergelijkbare vondsten in Egypte en daarmee was de kous af. Zij gingen ervan uit dat de begraafplaats in Enkomi in een latere periode opnieuw was gebruikt en dat kennelijk de opgravers niet in staat waren geweest oude en nieuwere graven van elkaar te onderscheiden. Er werd zelfs gesproken over 'het schandaal van Enkomi'. Murray ontkende slordig te zijn geweest en had geen oplossing voor het raadsel dat dan kennelijk de ontwikkeling van de pottenbakkerij en van goud en brons-bewerking vijfhonderd jaar vrijwel geheel had stilgestaan om daarna in de Helleense periode weer op gang te komen. Overall in Griekenland en op Kreta stuitte men op het probleem van de grote overeenkomst tussen Myceense en Helleense beschaving en op de afwezigheid van sporen van een beschaving, hoe primitief ook, uit de periode van vijfhonderd jaar die er tussen lag. Er waren wel sporen van primitievere beschaving, maar die waren vaak ook primitiever dan de Myceense beschaving. Een andere verbinding tussen Mycene en de zevende en zesde eeuw v.C. vinden we bij de Etrusken. Men gaat ervan uit dat de Etrusken zich in Italië vestigden iets voor 700 v.C. en bij hen vinden we een zelfde soort koepelgraven die ook de Myceners bouwden. Ook stadsmuren in Etruskische steden vertonen gelijkenis met die van Mycene, net als de vazen die er gevonden werden. En niemand kon verklaren hoe stijl en werktechnieken bewaard konden zijn gebleven in een periode van vijfhonderd jaar 'duisternis'.

Het lineair B

Bij opgravingen op Kreta werden in de resten van de Minoïsche beschaving kleitabletten ontdekt met teksten die men aanvankelijk niet lezen kon en die men lineair A ging noemen en lineair B. Tabletten met dezelfde taal en lettertekens werden vervolgens gevonden in Pylos, de stad van de Trojaanse held Nestor, en ook in Mycene. Toen deze taal nog niet ontcijferd was, ging men ervan uit dat deze Myceense / Minoïsche taal niet Grieks was, want de Griekse taal ontstond pas in de vijfhonderd jaar van middeleeuwen toen de Doriërs zich in Griekenland vestigden. Op grond van zijn these dat de Griekse 'Dark Ages' niet hadden bestaan, voorspelde Velikovsky echter in 1953 dat bij nader onderzoek zou kunnen blijken dat lineair B van oorsprong Grieks was. In 1954 werd bekend dat de Brit Michael Ventris (die in de oorlog had gewerkt aan het ontcijferen van geheime militaire codes) het lineair B had ontcijferd en dat het niet Hettitisch, niet Soemerisch en niet Baskisch was, maar Grieks. Ventris had eerder al een enquête gehouden onder deskundigen maar onder die deskundigen was er niemand geweest die een mogelijk verband met het Grieks had geopperd.

De ontdekking van Ventris was de grootste schok in de Griekse oudheidkunde sinds de ontdekking van Troje. Men ontdekte nu dat de namen van de Griekse goden niet verzonnen waren door Homerus, maar al bekend waren in het Mycene van de dertiende eeuw voor Christus. Men ontdekte ook dat de Myceners al konden schrijven en men was verbaasd dat de schrijfkunst in Mycene kennelijk vervolgens verloren was gegaan om pas tussen 800 en 700 v.C. terug te keren in het Helleense Griekenland. En niet alleen vond men in het lineair B de namen van goden terug, maar ook veel persoons- en familienamen en bijbehorende typering, de tientallen namen van plaatsen en van omschrijvingen van de ligging ervan, plaatsen waarvan ongeveer de helft volledig verdwenen was gelijk met de ondergang van Mycene. De Ilias van Homerus was dus

niet rond 700 v.C. verzonnen door de dichter Homerus, maar moest al tot in details zijn opgesteld in de Myceense tijd en vervolgens door voordrachtskunstenaars onthouden zijn in vijfhonderd jaar duisternis.

Cadmos

De Griekse geschiedschrijvers zijn het er allemaal over eens dat de Griekse lettertekens ontleend zijn aan het Hebreeuws / Phoenicische alfabet en ze zeggen dat het werd ingevoerd door Cadmos, de man die vanuit Phoenicië kwam en in Griekenland de stad Thebe stichtte meerdere generaties vóór de Trojaanse oorlog. Van het Griekse alfabet zijn geen voorbeelden gevonden van vóór 800 voor Christus, weer zo'n aanwijzing dat de gebruikelijke datering van de Trojaanse oorlog fout zou kunnen zijn.

De oudst gevonden Griekse lettertekens vertonen trouwens het meest overeenkomst met de Hebreeuws / Phoenicische lettertekens die gevonden zijn op de beroemde Mesha stele uit ongeveer 850 voor Christus. Bij de bespreking van de El-Amarna-brieven hebben we kunnen zien, hoe en wanneer deze schrijfkunst naar Griekenland overgestoken kan zijn. Salmanasser werd koning van Assyrië in 858. Hij schrijft in zijn annalen dat hij in jaar vier de stad van Nikdime veroverde en de bevolking de zee op dreef. In de El-Amarna-brieven wordt vermeld dat Oegarit geheel verwoest was en in de opgravingen bleek dat Nikmed daar de laatste koning was geweest. Oegarit was een stad waar verschillende bevolkingsgroepen samenwoonden onder andere de Jaman (Ioniërs) die mogelijk naar Griekenland vluchtten en de Char (Cariërs) die mogelijk Carthago stichtten. Nicodemos was een naam die ook later in Griekenland regelmatig werd teruggevonden. Bij opgravingen in Oegarit (Ras Shamra) werd een uitgebreide bibliotheek gevonden met teksten uit verschillende talen op kleitabletten en ook met woordenboeken. Het is waarschijnlijk dat de vluchtelingen die vandaar naar Griekenland gingen, dan ook de schrijfkunst en met name het alfabet meenamen en het is op zijn minst een mogelijkheid dat Nicodemos en Cadmos dezelfde persoon waren.

Het lijken puzzelstukjes te zijn, die bij een verschuiving van de chronologie van de Egyptenaren en van alle culturen die daarmee verbonden waren, plotseling en onverwacht in elkaar blijken te passen. Zowel in Mycene als in Athene sprak men Grieks en had men in wezen dezelfde cultuur, maar beide steden hadden ieder hun eigen schrift en het Myceense schrift ging ten onder zoals ook de stad Mycene volledig vernietigd werd.

De conclusie uit dit alles is dat de duistere eeuwen in Griekenland niet bestaan hebben en dat de ondergang van Mycene kort, hooguit enkele tientallen jaren voor het begin van de Helleense periode plaatsvond. In tijd is er dus niet een kloof tussen de Helladische en de Helleense periode in Griekenland. Maar in de harde werkelijkheid was er wel degelijk een diepe kloof. Die kloof werd gevormd door omvangrijke natuurrampen, vermoedelijk in het jaar 687 v.C. die de Myceense beschaving en Troje, maar ook de Minoïsche beschaving op Kreta wegvaagden en in het hele Midden Oosten diepe sporen nalieten en waarschijnlijk op wereldschaal voelbaar waren. De opmars van de Assyrische troepen in de richting van Jeruzalem en van Egypte werd door dezelfde rampen tot staan gebracht zoals we hierboven al gezien hebben. De massale vernietigingen, de daarop volgende plagen en klimaatveranderingen dreven de overlevenden van hele volkeren op de vlucht op zoek naar een veiliger woonplaats. Vandaar ook dat de helden uit de Trojaanse oorlog bij thuiskomst alleen maar chaos aantreffen of gedwongen waren lange omzwervingen te maken (Odysseus en Aeneas).

Hoofdstuk VI. Ramses II en zijn tijd

In 1978 publiceerde Velikovski *Ramses II en zijn tijd*. Met dit boek zette hij zijn onderzoek naar de chronologie van de oude geschiedenis voort. Hij was zich ervan bewust dat als je de geschiedenis van een aantal landen verschuift met zeshonderd jaar, je niet kan volstaan met het vergelijken van een periode van pakweg honderd jaar, maar dat er ook voor de hele rest van de tijd overeenkomsten moeten zijn. Want als er ergens aantoonbaar geen overeenkomst te zien is, dan valt het hele betoog in duigen. Dan moeten overeenkomsten tussen de koningin van Sheba en Hatsjepsot toch toegeschreven worden aan het toeval. In *Ramses II en zijn tijd* belicht Velikovski de periode van rond 1250 v.C. (Egypte) en 600 v.C. (de Bijbel).

Necho en Nebukadnesar

Rond 600 v.C. wankelde het Assyrische rijk en het stortte ineen. Vanuit het zuiden veroverden Babyloniërs Ninivé en vanuit het Noorden groeide de militaire macht van het Chaldeeuwse rijk onder koning Nebukadnesar. Nebukadnesar ontwikkelde grote macht en werd ook koning van Babylon. Hij kreeg een macht die voor een langere periode in het gebied van Judea in evenwicht werd gehouden door het leger van de farao die in de bijbel Necho wordt genoemd. Necho kennen we ook via de Griekse historicus Herodotus die hem farao Necos noemt. Hij is de zoon en opvolger van Psammeticus.

Nebukadnesar was machtig, veroverde uiteindelijk Jeruzalem, maar was lange tijd bevreesd voor Necho met wie hij uiteindelijk een of ander overeenkomst afsloot (ten koste van het Joodse volk). Maar terwijl Nebukadnesar van zijn heldendaden en veroveringen uitvoerig verslag deed op bouwwerken, in inscripties en in beeldhouwwerken, is van zijn tegenhanger in Egypte vrijwel geen spoor te vinden. Alles wat er in de moderne geschiedschrijving te vinden is over Necho, wordt ontleend aan de bijbel en aan Herodotus. Er zijn in Egypte sporen gevonden van een Nekau Wehembire, maar dat is zo weinig dat het om een minder belangrijk persoon lijkt te gaan.

In 608 v.C. trok Necho op naar de Eufraat en hij beheerste het gebied van Juda tot in Syrië. Enkele jaren was Egypte aan de macht in Palestina, maar na drie jaar leidde een tweede inval van Necho tot een veldslag die gewonnen werd door Nebukadnesar. Deze slag vond volgens het bijbelboek Jeremia plaats aan de Eufraat bij Karkemish. In de jaren hierna wisselde de macht nog enkele keren. In 597 v.C. bracht Nebukadnesar Zedekia aan de macht in Jeruzalem, maar die kwam, tegen alle waarschuwingen van de profeet Jeremia in, acht jaar later weer in opstand tegen Nebukadnesar; hij deed dat in de hoop op hulp van Necho. Deze rukte wel op, maar leverde geen slag en kwam tot een overeenkomst, waarin hij zijn aanspraken op Palestina opgaf in ruil voor vrede met de koning van Chaldea / Babylon. Deze vrede ging ten koste van Jeruzalem, dat direct na deze overeenkomst ingenomen werd door Nebukadnesar. Nebukadnesar voerde de bevolking van Jeruzalem weg naar Babylonië. Het was het begin van de Babylonische ballingschap, waarvan pas vijftig jaar later de eersten terugkeerden.

Ramses II

Necho liet geen sporen na in Egypte, maar van Ramses II zijn er des te meer. Ramses II was farao tussen ongeveer 1290 en 1220 voor Christus. Hij was een van de meest praalzieke farao's en liet talrijke gebouwen en monumenten na. Talrijk zijn ook de verslagen van zijn veldtochten. We zullen kijken of hij en Necho misschien dezelfde geweest kunnen zijn. Ook in dit geval zijn er

weer heel wat overeenkomsten tussen het oude Egypte en het bijbelverhaal van 600 jaar later. Ramses zegt dat hij in zijn tweede jaar optrok tot aan Oegarit en dat hij in zijn vijfde jaar nogmaals optrok, maar dat hij in een veldslag bij de stad Kadesj verslagen werd door de koning van Hatti, ook wel de koning van Kheta. Historici hebben zich lang afgevraagd waar dat Kadesh gelegen kan hebben en men kwam tot de conclusie dat het een stad was aan de Orontes, een rivier bij de Middellandse-Zee kust in Syrië, waar twee rivierarmen samenkomen. Velikovski acht dit onwaarschijnlijk gezien de beschrijving die Ramses II gaf van de ligging van de stad, aan vier kanten omgeven door water en omdat op de bewuste plek aan de Orontes niet de resten zijn gevonden van een ommuurde stad. De door Ramses II gegeven beschrijving van de stad en van het verloop van de strijd sluit daarentegen wel aan bij de ligging van Karkemish in een lus in de rivier de Euphraat.

Na de nederlaag heeft Ramses II vier jaar nodig om nogmaals op te trekken naar Judea, waar hij gedenktekens achterlaat van zijn aanwezigheid in zijn negende jaar. Op een muur van de grote tempel in Karnak staat de tekst van een vredesverdrag dat Ramses II tussentijdse, negentien jaar na zijn eerste veldtocht sluit met de koning van de Kheta. Uit het verdrag blijkt duidelijk dat Palestina en Syrië niet meer behoren tot Egypte; de grenzen worden vastgelegd en er worden afspraken gemaakt over de uitruil van gevangenen en over een menselijke behandeling van gevangenen. De volgorde van gebeurtenissen in de tijd van Ramses II en die van farao Necho komen nauwkeurig met elkaar overeen.

Ramses II en Hattoesilis

Wie was de tegenstander van Ramses II? Van het hoogland in wat nu Turkije is, waren al langere tijd onbekende schrifttekens bekend. Dezelfde schrifttekens werden later ook gevonden in Noord Syrië, bij de Euphraat en in Babylon. Rond 1870 werd de theorie ontwikkeld dat de Kheta uit het verdrag van Ramses II, de Hettieten waren die nu en dan in het oude testament worden genoemd. Zij worden onder andere eerder in deze samenvatting vermeld bij de belegering van Samaria door de Syrische koning Ben Hadad.

Men kreeg het vermoeden dat de schrifttekens ook van hen waren en al gauw sprak men over het vergeten rijk van de Hettieten. Thoetmosis III vermeldde in zijn annalen Hatti als eerste, latere farao's tot en met Ramses II vermeldde Hatti regelmatig. Maar rond 1200 v.C. schreef Ramses III dat Hatti verpletterd was. Assyrische annalen spreken over de Hatti tot aan het jaar 717 v.C. toen een Assyrische koning de Hatti onder de voet liep.

Alle onzekerheid over het bestaan van de Hettieten werd weggenomen toen in 1906 in Boghazkoi in Midden Turkije ruïnes werden gevonden met een grote hoeveelheid beschreven kleitabletten. Daarop stond onder andere een Babylonische kopie van de tekst van het verdrag dat Ramses II had geplaatst op de muren van de tempel in Karnak. In Karnak heette de verdragspartner van Ramses "de koning van Kheta" in de Babylonische spijkerschriftversie Hattoesilis. De datering van de tabletten was daarna voor iedereen duidelijk, ook al was het merkwaardig dat de vondsten een nauwe relatie leken te hebben met Assyrisch materiaal van enkele honderden jaren later en in sommige opzichten verder ontwikkeld leken te zijn dan de Assyrische teksten. In Boghazkoi werd ook de tekst gevonden van een autobiografie van Hattoesilis. Deze autobiografie toont wederom een aantal overeenkomsten tussen Hattoesilis en wat we weten over het leven van Nebukadnesar en in ieder geval zijn er geen onoverkomelijke tegenstrijdigheden.

Het vergeten rijk van de Hettieten is volgens Velikovsky niet anders dan de Chaldeeuwse dynastie die tot ontwikkeling kwam niet 550 jaar vóór, maar direct ná het uiteenvallen van het Assyrische rijk. Deze Chaldeeuwse dynastie had haar centrum in het midden en oosten van wat

nu Turkije is. Nebukadnesar was de Hettitische koning Hattoesilis die grote gebieden veroverde en die ook koning werd van Babylon. Na zijn dood viel de Chaldeeuwse dynastie weer vrij snel uit elkaar. Croesus, de koning van de Lydiërs (het westen van het huidige Turkije) verwoestte in 546 v.C. de stad Pteria, een stad die precies lag op de plaats waar in het Hettitische rijk de hoofdstad Hattoesas (bij Boghazkoi) had gelegen. In datzelfde jaar werd Lydië op haar beurt binnengevallen door de Perzische koning Cyrus. Dit komt weer overeen met de vermelding van Ramses III rond 1200 v.C. dat Hatti verpletterd was. Dat was ongeveer vijftig jaar nadat Nebukadnesar aan de macht kwam. Het Chaldeeuwse volk en de Chaldeeuwse cultuur bleven nog lang bestaan, tot in het begin van onze jaartelling, maar niet meer als wereldmacht.

De Hettieten

Het is interessant om na te gaan wat de theorieën waren over de gevonden uitingen van Hettitische kunst en cultuur. Rond 1834 werd de vondst wereldkundig gemaakt van ruïnes in Boghazkoi en van rotssculpturen daar in de buurt. De theorieën waren aanvankelijk dat het ging om afbeeldingen van Lydiërs (uit het zuidwesten van Turkije) en Phrygiërs of van Perzen of van Mediërs of van de Lydische koning Croesus en de Perzische koning Cyrus. In ieder geval allemaal daterend uit een periode ergens tussen 800 en 600 voor Christus. De paleisruïne in Boghazkoi vertoonde ook sterke gelijkenis met een paleis in Ninivé, gebouwd door de Assyrische koning Sanherib in 700 voor Christus.

Rond 1870 leerde men hiërogliefen lezen en bleek dat de Hettitische afbeeldingen en schrifttekens afkomstig waren van de tegenstander van Ramses II en daarom werd de ouderdom ervan met zes- tot zeventienhonderd jaar verhoogd. Er waren experts die volhielden dat de stijl van de afbeeldingen, motieven en allerlei details onmiskenbaar kwamen uit een tijd tussen de tiende en zesde eeuw voor Christus. Maar toen in 1906 de archieven van de koningen van Kheta werden gevonden met de copie van het verdrag tussen Hattoesilis en Ramses II, verstomden alle bezwaren tegen de theorie van een Hettitisch rijk. De cultuur van Boghazkoi was uit dezelfde tijd als die van Ramses II en niemand twijfelde eraan dat dat ongeveer 1250 voor Christus was.

De conclusie dat Ramses net zo 'jong' was als Hattoesilis werd door niemand getrokken, ook al zou dat heel veel ongerijmdheden en ruzies tussen oudheidkundigen oplossen. Velikovsky geeft veel voorbeelden van die ongerijmdheden. Een daarvan zien we bij de opgravingen in Gordion een stad 130 kilometer ten westen van Boghazkoi. Gordion was de hoofdstad van het Phrygische rijk, het rijk van koning Gordias en later van koning Midas. Het bestond vanaf 800 tot ongeveer 690 v.C., toen Kimmeriërs de stad veroverden. Bij opgravingen bleek dat de resten van Gordion bedekt waren door een drie meter dikke laag klei waarin zich vrijwel alleen Hettitische resten bevonden. Dat de resten van een beschaving uit 1200 v.C. zich bevonden boven de resten van een koninkrijk uit 750 v.C., verklaarde men eruit dat de Perzen die er later kwamen, kennelijk kleigrond van elders hebben aangevoerd om er hun nieuwe stad op te bouwen. Daarvoor moeten dan miljoenen tonnen kleiachtige grond over een flinke afstand verplaatst zijn ! Dit nog afgezien van het feit dat er dan geen sporen meer te vinden zijn van het Chaldeeuwse rijk van Nebukadnesar dat tussen het Phrygische rijk en de komst van de Perzen zijn bloeiperiode kende. Een andere ongerijmdheid is wat een vooraanstaand Turks archeoloog Ekrem Akurgal verklaarde, namelijk dat ondanks ijverig speurwerk in de vorige eeuw, in het Turkse hoogland geen sporen van beschaving gevonden zijn die kunnen worden toegewezen aan de jaren tussen 1200 en 750 voor Christus. Deze periode is gehuld in duisternis, een duisternis die we ook terug zien in de 'duistere eeuwen' in de Griekse geschiedenis na de ondergang van de Myceense beschaving.

Oudere en jongere voorwerpen

De ongerijmdheden zijn talloos en komen steeds voort uit het feit dat op één plek van voorwerpen gevonden zijn uit een oude tijd (bijvoorbeeld uit 1200 v.C. uit Egypte of Mycene) tezamen met voorwerpen van 600 jaar later, bijvoorbeeld het graf van een Fenicische koning Ahiram in Biblos. Daarin lagen voorwerpen uit de tijd van Ramses II en aardewerk uit Mycene, dus uit 1200 v.C., maar ook vazen die duidelijk Cypriotisch waren uit de zevende eeuw voor Christus. De deskundigen konden het niet eens worden over hoe oud het graf werkelijk was. Sommigen meenden dat het een oud graf was en dachten dat dieven oude voorwerpen hadden weggehaald en er nieuwere voor in de plaats hadden gezet; anderen meenden dat het een jonger graf was, waarin inbrekers tijdelijk voorwerpen van een oudere oorsprong hadden opgeslagen. De verwarring werd nog vergroot doordat in het graf teksten met Hebreeuwse letters stonden met waarschuwingen het graf niet te schenden en dat het een graf was voor koning Ahiram van Gwal (Biblos). Sommigen zagen er het bewijs in dat het alfabetische Hebreeuwse schrift veel ouder was dan tot dan toe was aangenomen.

En hoe ging het verder met Nebukadnesar en farao Necho? In de bijbel doen Jeremia en Ezechiël de voorspelling dat Nebukadnesar het land van Egypte zou veroveren, maar historici zeggen nog steeds dat niet bekend is of Nebukadnesar ooit Egypte binnen gevallen is. Een huwelijksstele van Ramses II in Karnak verhaalt hoe in zijn 34ste jaar de koning van Hatti naar Egypte kwam om zijn dochter aan Ramses ten huwelijk te geven, terwijl van Nebukadnesar een beschadigd stuk tekst bewaard is gebleven met daarop dat hij in zijn 37ste jaar naar Egypte ging. Wat hij daar ging doen is niet duidelijk uit de tekst. Het lijkt erop dat Ramses II en Nebukadnesar vriendschappelijke betrekkingen bleven onderhouden en dat Ramses II trouwde met een dochter van Nebukadnesar. De vriendschappelijke betrekkingen duurden totdat de Chaldeeuwse / Hettitische dynastie ten einde kwam.

Hoofdstuk VII. De Zeevolken

De opvolger van Ramses II was Merneptah (volledige naam Merneptah - Hotephermaat). En Necho's opvolger was de man die in de bijbel Hofra en door Herodotus Apries genoemd wordt. Van Merneptah zijn inscripties gevonden met een verslag van een veldtocht tegen indringers vanuit Libië. De tekst vermeldt het terugdringen van de invasie van de Libische koning die samen met Zeevarende volkeren uit de Middellandse Zee bijna tot aan Memphis was doorgedrongen. Toen in de 19e eeuw de Egyptische teksten vertaald konden worden, doken plotseling deze 'Zeevolken' op, een bijna net zo grote verrassing als het verschijnen van de Hettieten. Merneptah vermeldt een succesvolle veldtocht, maar vermeldt niet hoe het conflict met de Libische koning zich verder ontwikkelde. Misschien kan Herodotus licht op de zaak werpen als we ervan uit gaan dat Merneptah Apries was en de zeevolken Sardiniërs, Siciliërs, Etrusken en Lyciërs. Herodotus vertelt hoe rond 600 v.C. de Grieken zich massaal vestigden in het zuiden op de kust van Lybië. Apries vormde een groot leger en trok op naar Cyrene een stad aan de Libische kust, maar werd daar door de Cyreners en de Grieken verslagen "want de Egyptenaren hadden tot dusver geen kennis van Grieken en minachtten hun vijand". Herodotus vertelt verder hoe het Egyptische leger aan het muiten sloeg en hoe Apries vervolgens Amasis stuurde om de orde te herstellen. Amasis sloot zich echter bij de muiters aan en trok op naar Memphis om de macht van Apries over te nemen. Daarbij kwam Apries om het leven.

Amasis was een bewonderaar van de Grieken en stond hun toe zich te vestigen op de Middellandse-Zee kust. Het drassige gebied was in het oude Egypte altijd verwaarloosd geweest. Na de dood van Amasis werd Egypte onder de voet gelopen door Cambyses, de zoon van de Perzische koning Cyrus.

In de gangbare geschiedschrijving was de periode rond 1200 voor Christus een woelige periode. In Egypte was Ramses III koning toen het land dreigde overspoeld te worden door indringers uit het noorden. In deze tijd werd de Trojaanse oorlog uitgevochten en kwam er ook een plotseling einde aan de Myceense beschaving in Griekenland. Ook het grote rijk van de Hettieten plus nog wat kleinere koninkrijken werden van de kaart geveegd. En ergens rond deze tijd zou dan ook de Exodus van het Joodse volk uit Egypte en de intocht in het land Kanaän moeten hebben plaatsgevonden.

De hierna volgende eeuwen tot ongeveer 750 voor Christus in de oude geschiedenis worden de duistere eeuwen genoemd. Duister niet eens zozeer omdat er aantoonbaar een periode van verval en van economische teruggang was, maar meer omdat er vrijwel geen sporen gevonden zijn van regeringen, van architectuur of van kunst afkomstig uit deze periode. In Griekenland zijn er deze duistere eeuwen en ook in Klein Azië (het huidige Turkije) ontbreken sporen van beschaving en in de Egyptische geschiedenis spreekt men over "een periode van verwarring".

Ramses III en de Pereset

Ramses III bood weerstand tegen de indringers uit het noorden, die hij de zeevolken noemt. Hij voert oorlog met de zeevolken en met de "Pereset" waarvan men aannam dat het de Filistijnen geweest zijn, want met Pereset of Peleset kan hetzelfde bedoeld zijn. Maar als Ramses bedreigd werd door Filistijnen, krijgen we een vreemde constructie: de Filistijnen die Egypte bedreigen, maar die van de achterkant bedreigd worden en verdreven worden door de toen nog nomadisch levende Israëlieten. Het kan, maar is op zijn minst merkwaardig. Om hierin duidelijkheid te krijgen moeten we uitzoeken wat er over Ramses III bekend is.

Het is een test of de verschuiving die Velikovsky voorstelt in de Egyptische geschiedenis, mogelijk is. Er is geen twijfel over dat Ramses III (van de 20e dynastie) later kwam dan Ramses II. Als Ramses II koning was rond 600 v.C. en als de 19e dynastie dezelfde is als de 26ste dynastie, waarvan Amasis de laatste belangrijke farao was tot 526 v.C., waar moeten we Ramses III dan plaatsen? In 525 v.C. begon de Perzische overheersing in Egypte toen Cambyses II Egypte binnenviel. Is dit met elkaar te rijmen?

De eerste vondst die Velikovsky vermeldt is een opgraving van een paleis van Ramses III dertig kilometer ten noordoosten van Caïro. Deze opgraving stelde archeologen voor raadselen. Men vond tegels met fraaie motieven en met in hiërogliefen de naam van Ramses III. Op de achterkant stonden onmiskenbaar Griekse lettertekens en niet eens primitieve lettertekens. De motieven op de voorkant deden bovendien sterk denken aan Perzische kunst. Er is weer verwarring over datering van vondsten, maar ditmaal over de vraag of die vondsten komen uit de tijd van Ramses III of uit de periode dat de Helleense invloed steeds sterker werd.

Ramses III liet uitgebreide verslagen na van zijn activiteiten, bijvoorbeeld op zijn graftempel in de buurt van Thebe, maar ook uitgebreide teksten op papyrus. In die teksten lezen we dat Ramses III het land weer tot welvaart bracht en tot vrede, na een periode van vreemde overheersing en zonder een eigen koning, die vele jaren duurde. De leider van deze vreemde overheersers was een Arsa. In de gangbare geschiedschrijving volgt de twintigste dynastie van Ramses III op de 19e dynastie en daar zit niet een lange periode van vreemde overheersing tussen. Dat was weer zo'n

raadsel waarvoor men geen verklaring kon vinden, bijvoorbeeld: werd hier misschien terugverwezen naar de periode van overheersing door de Hyksos?

Rond 1200 v.C. kon men geen periode van vreemde overheersing vinden, maar als Ramses III 700 jaar later leefde, dan waren die er wel, namelijk de Perzen die in 525 v.C. Egypte veroverden en lange tijd aan de macht bleven. Perzische pogingen om ook Griekenland te veroveren mislukten. Kort nadat Artaxerxes in 465 v.C. in Perzië koning werd, deden de Egyptenaren een poging om in opstand te komen. Zij kregen daarbij hulp van de Atheense vloot, maar het liep uit op een mislukking. Artaxerxes onderdrukte de opstand en benoemde Arsames tot een soort onderkoning in Egypte en in het hele gebied ten westen van de Euphraat. Arsames inde de belastingen en nam zelf ook veel grond in bezit en over een periode van meer dan vijftig jaar vinden we zijn naam terug in allerlei documenten. De Perzische overheersing duurde tot 399 v.C. en dan ligt het voor de hand om aan te nemen dat Ramses III sprak over die 125 jaar Perzische overheersing met Arsames (Arsa) als belangrijkste verpersoonlijking daarvan, en dat de Pereset waarmee Ramses oorlog voerde, niet Filistijnen waren, maar Perzen. Ramses III kwam aan het eind van de Perzische overheersing van Egypte in 399 v.C. aan de macht.

Achthonderd jaar verschil

We zien dat bij Ramses III het gat tussen de gangbare geschiedschrijving en de herziening van Velikovsky het grootst is: iets meer dan 800 jaar. Is zoiets mogelijk? Hoe verder we in de geschiedenis komen, hoe beter de verslaggeving ervan is en hoe gemakkelijker we feiten kunnen controleren. Het is een test voor de theorieën van Velikovsky, want we mogen er geen genoeg mee nemen te zeggen dat de feiten met wat fantasie wel in elkaar gevoegd kunnen worden: ook de details van de verslaggeving van Ramses III en die van Griekse historici moeten met elkaar overeenkomen.

Laten we dus kijken wat we over de Pereset en de Perzen te weten kunnen komen. Een opvallende overeenkomst vinden we in de hoofdbedekking van de Pereset, die op de tombe van Ramses een soort kroon van rechtopstaande veren lijken te dragen, en de afbeelding van Perzische soldaten in het paleis van de Perzische koning Darius. De afbeeldingen van de Pereset geven bovendien een indruk van goed georganiseerde en goed bewapende troepen en niet van troepen van het min of meer nomadisch levende volk dat de Filistijnen in 1200 v.C. geweest moeten zijn. En in het Canopus-decreet dat in 238 v.C. in drie talen werd opgesteld over de vaststelling van een nieuwe jaarlengte en -kalender, wordt over Perzië gesproken als p-r-s-tt. We moeten ook de teksten van Ramses III vergelijken met die van Griekse historici en niet eens de eersten, want die waren allang dood toen Ramses III zijn oorlogen uitvocht. Bij de Griekse schrijvers kunnen we lezen dat vanaf 400 v.C. in Egypte de volgende koningen waren: Neferites, Acoris, Nectanebo I, Tachos en Nectanebo II. Daarvan was Nectanebo I, die heerste van 379 tot 361 voor Christus, de indrukwekkendste figuur. Diodorus van Sicilië geeft een uitgebreide beschrijving van zijn regeringsperiode.

Op de reliëfs op de graftombe van Ramses III staan verschillende fasen afgebeeld van de oorlog met de Pereset. Op de eerste afbeelding zien we Egyptische soldaten strijden tegen Lybische soldaten met aan hun zijde zowel troepen met een hoofdtooi, die we als Perzisch hebben aangemerkt, als soldaten met gehoornde helmen, een kenmerk van Griekse soldaten. Op de tweede afbeelding zien we Egyptenaren samen met gehoornde helmen strijden tegen de Pereset en op de derde afbeelding zien we een strijd op schepen, waarbij Egyptische soldaten vechten tegen zowel de 'hoofdtooien' als de 'gehoornde helmen'.

Aanvankelijk waren de Perzen nog oppermachtig in Egypte. Toen Nectanebo aan de macht kwam stond hij nog op vriendschappelijke voet met de Perzen en samen met hen en met Griekse huurlingen vocht hij aan de westelijke grens tegen Lybiërs en tegen de groeiende macht van de Carthagers.

Uit Diodorus halen we het verdere verloop van de gebeurtenissen. Na enkele jaren keerde Nectanebo zich tegen de Perzische overheersing. Hij bood een hoge soldij en kreeg een groot aantal Grieken bijeen om tegen de Perzen ten strijde te gaan. Chabrias de Athener huurde hij in als aanvoerder en zo werden de Perzen uit Egypte verdreven.

De Perzen werkten echter in de turbulente periode die de Grieken doormaakten, regelmatig samen met de Atheners in hun oorlogen met Spartanen en Thebanen. Athene wilde geen ruzie met Perzië, gaf Chabrias het bevel te stoppen en stuurde in zijn plaats Iphicrates met de opdracht de Perzen te helpen, aldus Diodorus.

Aanval over zee

Iphicrates en de Perzische generaal Pharnabazus bereidden samen een nieuwe aanval voor op Egypte. Deze aanval zou plaatsvinden van twee kanten, een aanval over zee naar de monding van de Nijl en een aanval over land van een groot leger vanuit Syrië. Nectanebo was op de aanval voorbereid. Hij versterkte de oostelijke grens tegen de inval van het landleger en ook de verschillende mondingen van de Nijl tegen de opkomende vloot. Ook Ramses III vermeldde dat hij versterkingen plaatste bij de monding van de Nijl. De aanval liep op een mislukking uit. Ramses schreef dat de aanvallers bij de monding van de Nijl waren als vogels verward in het net en ook dat het landleger verslagen werd.

Diodorus schreef dat de Grieks-Perzische vloot erin slaagde een van de versterkingen te veroveren, maar dat vervolgens Iphicrates en Pharnabazus ruzie kregen. Iphicrates wilde meteen doorstoten naar Memphis met zijn Griekse troepen, maar Pharnabazus wilde wachten op het landleger en gunde Iphicrates niet het succes van een snelle verovering van Memphis. De inval van het landleger mislukte; de veroveraars van het fort aan de Nijl bleven daar een paar maanden, maar toen het waterpeil van de Nijl steeg, namen ze de vlucht. Pharnabazus klaagde in Athene over de opstelling van Iphicrates, maar die benoemden hem tot opperbevelhebber van de vloot. We zien dat Nectanebo I een glorieuze overwinning behaalde op een leger van in die tijd alom gevreesde landen. Het merkwaardige is dat hiervan geen verslagen in Egypte gevonden zijn. Uiteraard gingen historici en archeologen op zoek naar sporen van Nectanebo, maar ze zochten niet bij Ramses III want men 'wist' dat die honderden jaren eerder leefde. Het was dan ook niet opgevallen dat een van de zogenaamde Horus-namen van Ramses "nekht-a-neb" was. Bij het zoeken vond men twee personen die vrij veel monumenten nalieten en die op een af andere manier heersende functies vervulden. Dat waren Nekht-hor-heb en Nekht Nebef. De eerste werd aanvankelijk aangezien voor Nectanebo I en de andere voor Nectanebo II. Enige tijd later gaf men er de voorkeur aan dat de eerste Nectanebo II was en de andere Nectanebo I. Maar het was vervelend dat geen van beiden op hun inscripties melding maakten van de oorlogen die zowel Nectanebo I als Nectanebo II gevoerd hebben. Velikovsky besluit met te zeggen dat de verslagen van de oorlogen van Nectanebo nergens anders gevonden zullen worden dan op de graftombe van Ramses III.

Nekht-hor-heb en Nekht-nebef waren niet Nectanebo I en II, maar leefden iets eerder, toen de Perzische macht in Egypte nog onaantast was en Arsames de feitelijke heerser. Nekht-hor-heb was een soort gouverneur van Arsames en er zijn ook brieven bewaard gebleven van Arsames aan een Nekht-hor. Nekht-nebef had een soortgelijke functie korte tijd eerder dan Nekht-hor-heb.

Er zijn nog wel aanwijzingen dat Ramses III niet in 1200 vC leefde maar achthonderd jaar later, bijvoorbeeld in de taal waarin de verslagen van Ramses III geschreven waren. Een studie daarover stelde vast dat de schrijvers buitengewoon veel vreemde en met name Semitische woorden gebruikte. Dat is raadselachtig als de teksten uit 1200 voor Christus komen, maar begrijpelijk in 400 voor Christus aangezien er toen aanzienlijke Joodse kolonies waren in Egypte. Er was een grote kloof tussen deze teksten en de klassieke teksten uit bijvoorbeeld de 18e dynastie in de toepassing van grammaticale regels, in de gebruikte woorden en ook in de gebruikte lettertekens. Men leek zelfs de oude hiërogliftekens helemaal niet meer te kennen.

De laatste koning van een onafhankelijk Egypte

De verdere gebeurtenissen na het overlijden van Ramses III zijn niet erg duidelijk en misschien maakt een samenvoegen van de Griekse en Egyptische gegevens het beeld helderder. Volgens de Grieken werd Nectanebo I opgevolgd door Tachos, maar vervolgens stond een neef van hem op tegen hem en nam zijn plaats in: Nectanebo II. Tachos was in Palestina toen Nectanebo II de macht overnam in 360 v.C.. Nectanebo II was de laatste koning in een zelfstandig Egypte. Tot 343 v.C. was Nectanebo II koning van Egypte en de feitelijke machthebber in Palestina. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat bij opgravingen in Palestina sporen werden gevonden van aanwezigheid van Ramses III en van Ramses VI in lagen waar die helemaal niet verwacht werden, hetgeen leidde tot ernstige wederzijdse beschuldigingen tussen archeologen en zelfs scheldpartijen.

De vondsten in Egypte laten zien dat Ramses III opgevolgd werd door Ramses IV en diens zoon Ramses V. Ramses IV kwam aan de macht nadat een andere troonpretendent was beschuldigd van samenzwering en ter dood was veroordeeld samen met andere samenzweerders. Toen zes jaar later Ramses IV werd opgevolgd door Ramses VI deed deze zijn best om alle sporen van Ramses IV uit te wissen en eigende hij zich ook de graftombe toe die was toegeschreven aan Ramses V. Dat duidt op een aan de macht komen in een conflictrijke omgeving en we herkennen daarin de manier waarop Nectanebo II Tachos verjoeg.

De Perzische koning Artaxerxes III deed zijn best om Egypte te heroveren. In 350 v.C. mislukte een eerste veldtocht. In 343 v.C. had Artaxerxes III wel succes en heroverde hij Egypte. Maar zijn succes was van korte duur. De tweede Perzische bezetting door Artaxerxes duurde van 343 tot 332 v.C. toen Alexander de Grote de Perzische machthebbers verdreef en zelf koning werd in Egypte en de Helleense macht vestigde in Egypte onder de zogenaamde Ptolemeeën.

Hoofdstuk VIII. Conclusies

Hiermee zijn we 'rond' met de herziening van de volgorde van de Egyptische geschiedenis en we kunnen dat even heel kort samenvatten. Tussen 1500 en 1100 v.C. waren de Hyksos aan de macht, die we als Amalekieten uit de bijbel kennen. Toen kwam de achttiende dynastie die uiteenviel na de dood van Echnaton, Toetanchamon en Eje in 830 voor Christus. Daarna kwam de Lybische overheersing van Egypte, die doorgaans de 22ste en 23ste dynastie genoemd worden en geen 230 jaar duurt maar 120 jaar. Vervolgens kwam de 25ste, Ethiopische dynastie gedurende 50 jaar (de 24ste dynastie heerste ongeveer gelijktijdig in het Noordwesten van de Nijldelta). Rond 665 v.C. kwam de 26ste dynastie aan de macht die dezelfde was als de 19e dynastie met Seti en Ramses II (ofwel Psammeticus I en Necho II). Deze dynastie werd verdreven door de inval van de Perzen in 525 voor Christus. De Perzische overheersing noemt

men de 27ste dynastie en duurde tot 400 toen Nectanebo I de Perzische invallers versloeg. Nectanebo I en II waren van de 30ste dynastie maar hoorden tegelijkertijd tot de 20ste dynastie; zij waren Ramses III en Ramses VI (de 29ste dynastie leefde tijdens de Perzische overheersing en hun macht was beperkt). Na Nectanebo volgde nog tien jaar Perzische overheersing en tenslotte kwam Alexander de Grote.

In dit overzicht ontbreekt alleen nog de rest van de 20ste dynastie en de 21ste dynastie. In het tweede deel van "de Zeevolken" gaat Velikovsky hierop in. Hij meent dat Ramses de zevende en achtste geen koning waren en alleen probeerden de macht te krijgen. Velikovsky geeft argumenten dat sommige van de farao's van de 21ste dynastie leefden tijdens de Perzische overheersing (evenals Ramses de negende en Ramses de elfde) en een soort hogepriester waren, en dat er sommigen tijdgenoot waren van Nectanebo I en II; Si-amon bijvoorbeeld leefde nog later, in de Ptolemeïsche periode.

De gangbare geschiedenisopvatting samengevat

In de gangbare opvatting van de Egyptische geschiedenis was de bloeiperiode van het Egyptische rijk de periode van de 18e, de 19e en de 20e dynastie. Het begin van de 18e dynastie wordt geplaatst rond 1550 v.C.. Thoetmose III veroverde Kanaän en kwam met rijke buit terug rond 1475 v.C., zijn opvolger Amenhotep II moest zich terugtrekken, diens opvolgers herstellen hun macht, die vervolgens weer rond 1340 onder Echnaton verloren gaat. In de tachtig jaar daarna herstellen achtereenvolgens Horemheb, Seti I en Ramses II de Egyptische macht. Ramses II strijd eerst tegen de Hettieten maar sluit een vredesverdrag ongeveer in 1250 voor Christus. Vijftig jaar later meldt Ramses III, de belangrijkste farao van de twintigste dynastie, dat de Hettieten verpletterd zijn maar hij komt op zijn beurt in conflict met indringers uit het noorden, de zeevolken en de Pereset. Het merkwaardige is dat hij meldt dat hij de orde in Egypte heeft hersteld na een lange periode van vreemde overheersing. Ramses III verjaagt de zeevolken en de Pereset in 1180 voor Christus, maar daarmee hebben we de grootste successen, wat betreft de Egyptische bronnen wel gehad.

De volgende Egyptische koning die in de geschiedenis opduikt is de bijbelse Sisak die de tempel van Salomo in ongeveer 925 v.C. plundert en men neemt aan dat dat Sheshonk is van de 22e, Lybische dynastie. Zera de Ethiopiër wordt 25 jaar later verslagen en deze moet toch via Egypte zijn opgerukt naar Palestina. Daarna speelt Egypte geen rol in de bijbel totdat rond 725 v.C. de koning van Israel tevergeefs steun zoekt bij de Egyptische koning So in zijn strijd tegen de Assyriërs. Ook de Ethiopiër Tirhaka kan Israël kort daarna niet helpen. Volgens Herodotus levert hierna de Egyptenaar Psammeticus strijd met de Assyriërs en zijn opvolger Necos heeft een soort machtsevenwicht met de nieuwe heerser in het tweestromenland, Nebukadnesar, tot het einde van diens rijk rond 600. De bijbel zegt dat Necho strijd leverde met Assyrië bij de rivier de Frath (de Eufraat) en de Joodse koning Jozia doodde en zijn zoon gevangen nam in 609. Apries leverde hierna strijd met Lybiërs en Grieken en Amasis verwelkomde hen in Egypte totdat de Perzen Egypte onder de voet liepen in 525 voor Christus.

Merkwaardig is dat de 18e, de 19e en de 20e dynastie hun daden uitvoerig verslagen hebben, maar dat we voor de daden van de latere farao's moeten zoeken in de bijbel, bij Griekse historici en bij de Assyriërs. Het is logisch dat de Egyptenaren hun overwinningen uitgebreider verslagen hebben dan hun nederlagen. We kunnen ons nu voorstellen dat Manetho bij het maken van zijn indeling in dynastieën, terecht vaststelde dat de achttiende dynastie de oudste was, dat ergens daarna de bouwer van andere grote monumenten, Ramses II, gekomen moet zijn en daarna nog Ramses III die ook vrij veel bouwwerken naliet. Het resultaat lijkt te zijn dat de perioden van

overwinningen in de geschiedschrijving achter elkaar geplakt zijn en dat de rest een beetje onduidelijk geworden is.

Een denkfout?

Toen ik voor het eerst *De aarde in beroering* van Velikovsky bij de kringloop aantrof werd ik daardoor aangetrokken door de visioenen die het boek opende op rampen die het aardoppervlak troffen en vervormden in het grijze verleden. Ik vond het interessant en grappig op een manier dat ik vaak ook andere buitenissigheden grappig en interessant vond, zoals theorieën over de moord op president Kennedy of de theorie over de grote overeenkomsten tussen Julius Caesar en Jezus Christus.

Ik begon te lezen en merkte dat Velikovsky zijn betoog uitgebreid beargumenteerde en dat hij over het algemeen goed schreef en in zijn beweringen goed te volgen was. Ik ging op zoek naar andere werken van Velikovsky en vervolgens naar andere werken op het gebied van de oudheidkunde om te kunnen toetsen of er iets van waarheid kon schuilen in de beweringen van Velikovsky, of integendeel of ik de onjuistheid ervan voor mezelf aannemelijk kon maken.

Vanaf het begin twijfelde ik wat ik ervan moest vinden. Soms dacht ik dat het waarschijnlijk niet waar zal zijn, maar dan weer dat de argumenten vrij redelijk zijn en dat het toch leuk zou zijn als er wél iets in zat. Ik zal niet ontkennen dat ik zou willen dat Velikovsky gelijk heeft.

Om het simpel te zeggen: aanvankelijk achtte ik de kans dertig procent dat Velikovsky met zijn herordening van de oude geschiedenis het bij het rechte eind had. Dat percentage steeg toen ik ontdekte dat de wetenschappers die hij aanhaalde en de archeologische vondsten waarop hij zijn conclusies baseerde niet obscure figuranten waren, maar echt de hoofdfiguren en de hoofdontdekkingen op het terrein van de geschiedenis van het Midden Oosten. Velikovsky noemt namen die steeds weer terugkomen in overzichten van Egyptische, Bijbelse of Griekse geschiedenis. Nu, na het maken van bovenstaand overzicht en samenvatting, heb ik weer iets meer vertrouwen in Velikovsky's herziening van de geschiedenis, laten we zeggen iets meer dan vijftig procent. Maar ik houd er nog steeds rekening mee dat ik ergens een denkfout gemaakt heb.

Twee fronten

Het werk van Velikovsky riep veel weerstand op. En wat dat betreft heeft hij het zichzelf ook niet gemakkelijk gemaakt. Want allereerst publiceerde hij *Werelden in Botsing*, waarin hij de meest controversiële stelling verdedigde dat de baan van planeten in het zonnestelsel enkele malen veranderd was tussen 1500 en 700 voor Christus, met rampzalige gevolgen op aarde. Hij deed dat niet in een vragende vorm maar in een stellende vorm.

En slechts twee jaar later, terwijl hij nog volop verwickeld was in heftige discussie over dat werk, publiceerde hij *Ages in Chaos*, waarin hij de fundamenteën van een geheel andere tak van wetenschap, de oudheidkunde, volledig op zijn kop wilde zetten. Later stelde hij zichzelf de vraag of hij zijn stellingen niet wat rustiger of wat meer twijfelend of wat meer in kleine brokjes naar voren had kunnen brengen, hetgeen hij overigens meteen weer ontkende.

Een feit is dat zijn theorie over de beweging van de planeten op zoveel weerstand stuitte, dat hij in de ogen van het grootste deel van de wetenschappelijke wereld bekend werd als een fantast in het gunstige geval en als een oplichter in het ongunstige geval. Zonder dat overigens ooit iemand hem heeft kunnen beschuldigen van verkeerde of van tendentieuze citering van het werk van anderen.

Misschien heeft daardoor de publicatie van zijn historische werk, *Ages in Chaos*, een valse start gekregen. Misschien was de ontvangst van *Ages in Chaos* gunstiger geweest zonder *Werelden in Botsing*.

Nu streed hij op twee fronten, om het plastisch uit te drukken: hij zei eerst dat de astronomen gek waren en twee jaar later kwam hij melden dat ook de archeologen gek waren. Dan zullen zowel astronomen als archeologen waarschijnlijk concluderen dat het Velikovsky is, aan wie wat mankeert.

Dat is ook de reden waarom ik in deze samenvatting me beperkt heb tot het vermelden van "grote rampen" en niet ben ingegaan op de achtergrond van die rampen of de theorie van Velikovsky daarover. Afgezien van het feit dat ik dat nog niet goed kan of wil beoordelen.

Er zijn mensen die de stellingen van Velikovsky verdedigen, maar het lijkt me dat wat hij beweert over rampen en planeten, pas werkelijk getoetst kan worden als datgene wat hij beweert over de herordening van de oude geschiedenis van het Midden Oosten meer aanvaard wordt dan nu. Als historici kunnen aantonen dat Velikovsky's herordening werkelijk onjuist is, dan kunnen we de rest van zijn theorieën waarschijnlijk ook met een korreltje zout nemen. Als daarentegen historici geen overtuigend antwoord kunnen geven op de beweringen van Velikovsky, dan wordt het tijd de rest van zijn opvattingen nogmaals aan een serieus onderzoek te onderwerpen om uit te zoeken wat er werkelijk gebeurd is tussen 1500 en 700 voor Christus.

Twee constructies

Ik heb gezocht naar kritiek op het werk van Velikovsky, maar ik moet zeggen dat ik nog geen kritiek gevonden heb die mij heeft kunnen overtuigen. Er zijn niet veel mensen die de moeite genomen hebben om in detail het werk van Velikovsky te kritiseren. Het is gemakkelijker om iets te mompelen over pseudo-wetenschap en niet voor niets moet men boeken van Velikovsky bij antiquariaten zoeken in het hoekje esoterie en buitenaardse verschijnselen. Kritiek die ik gevonden heb gaat vaak over een detail dat volgens de criticus niet kloppen kan. De criticus kan daarin gelijk hebben, maar eerlijk gezegd denk ik dat het voor het historische werk van Velikovsky er niet meer om gaat onjuiste details aan te wijzen, maar om de fouten in het bouwwerk van Velikovsky aan te wijzen.

Er staan voor de oude geschiedenis twee constructies naast elkaar. In beide constructies zitten fouten, maar op het eerste gezicht lijkt de herziene versie van de geschiedenis van Velikovsky simpeler en eleganter in elkaar te zitten dan de conventionele versie uit de leerboeken. Ik ben geneigd te zeggen als niet ingewijde, dat de conventionele opvatting meer ongerijmdheden bevat dan de herziening van Velikovsky. En in ieder geval heb ik nog nergens een omvattende kritiek gevonden van waarom de herziening van Velikovsky niet kan kloppen.

En ik zou zeggen dat Velikovsky het verdient, niet te worden weggezet als oplichter. Hij verdient een gedegen onderzoek en een gedegen kritische behandeling van zijn werk. Want het staat vast dat hij van zijn theorie serieus werk gemaakt heeft. Dan is het misschien niet onverstandig om nog een keer uit te leggen waar Velikovsky zijn denkfouten gemaakt heeft. Ik denk dat de discussie nog niet is afgelopen. Of zoals een medewerker van de Slegte zei, toen ik een keer een boek van Velikovsky kocht: "Ja, dat is toch een blijvertje".

Gemakkelijk te toetsen

Velikovsky beweert dat de Egyptische geschiedenis veel ouder wordt geschat dan zij werkelijk geweest is. De grote Egyptische koningen leefden vóór het jaar 1000 voor Christus terwijl andere

beschavingen in het oostelijk Middellandse-Zeegebied pas na 1000 voor Christus opkwamen. Om dat aannemelijk te maken bouwden de Egyptologen uit de gegevens die zij vonden over de oorlogen van die Farao's een heel schaduwrijk van koninkrijken in de Egyptische omgeving. Zo is daar het land Poent, er zijn de Kanaänieten die veel beschaafder waren dan vaak gedacht, daar zijn de Zeevolken, de Hoerriërs, de Mittanniërs, de Hettieten en er zijn de Pereset.

Deze volkeren hebben iets gemeen: ten eerste er is weinig over bekend waar die rijken vandaan kwamen en waar ze gebleven zijn en ten tweede lijken veel gebeurtenissen zich tweemaal te hebben afgespeeld, want Velikovsky ziet veel overeenkomsten in de lotgevallen van respectievelijk: het rijk van Salomo, Juda en Israel, de Grieken, de Cariërs, de Chaldeeën, de Meden en de Perzen.

Eigenlijk moet het gemakkelijk te toetsen zijn of Velikovsky gelijk heeft. De bewijzen voor de ene of de andere opvatting moeten te vinden zijn. Ik zal niet zeggen bij elke willekeurige opgraving in Griekenland of in het Midden-Oosten, maar toch wel op behoorlijk veel locaties moeten in verschillende lagen boven elkaar de opvolging van rijken of van koninkschappen te vinden zijn. Velikovsky claimt dat op zowat elke locatie de bewijzen te vinden zijn van de onjuistheid van de gangbare geschiedopvatting. Maar als hij ongelijk heeft, dan moet juist het tegendeel blijken: dat bijvoorbeeld overal de vondsten van de 19e dynastie zich bevonden onder de vondsten van de 22ste of de 24ste dynastie en niet erboven zoals Velikovsky beweert. Of dat de vondsten van de Hettieten zich bevinden ver onder, in plaats van vlak boven de Assyrische vondsten zoals Velikovsky beweert; of toch maar weer: dat de Myceense voorwerpen gevonden worden onder en niet te midden van de voorwerpen met geometrische vormen.

Als Velikovsky onzin beweert, moet aan te tonen zijn dat de voorbeelden, die Velikovsky aanhaalt, elke keer de zeldzame uitzonderingen zijn op de verder algemeen geldende regels. Er zijn echter niet veel pogingen gedaan om de theorie van Velikovsky in die richting te weerleggen. Het is mogelijk dat ik niet genoeg gezocht heb en dat de kritiek wel degelijk is gemaakt. Maar voorlopig ga ik er van uit dat de afwezigheid van zo'n kritiek bewijst hoe moeilijk die te leveren is.

<http://www.henkspaan2.nl/velikovsky/00velikovsky.php>

Welkom op de site van Henk Spaan

Mijn naam is Henk Spaan, ik woon in Zwolle en geef (bij-) les in Economie en Wiskunde. Op deze site heb ik een aantal teksten verzameld die ik in de loop van de tijd geschreven heb. Deze site heet henkspaan2.nl. Met name de voetbal-liefhebbers zullen begrijpen dat henkspaan1.nl reeds bezet was, en ik ben tevreden met een tweede plaats.